

ALMANACH

K WOPOMNJEĆU

DŽESATEJE

HŁOWNEJE SKHADŽOWANKI

SERBSKEJE

STUDOWACEJE MŁODOSĆE.

BUDYŠIN.

ĆIŠĆ SMOLERJEC KNIHIĆIŠĆERNJE.

1884.

8

279

K

5.8° 279

ALMANACH

K WOPOMNJEĆU

DŽESATEJE

HŁOWNEJE SKHADŽOWANKI

SERBSKEJE

STUDOWACEJE MŁODOSĆE.

Jakub Kwacstanz
Hórcianska

BUDYŠIN.

ĆIŠĆ SMOLERJEC KNIHIĆIŠĆERNJE.

1884.

F
A

B
C

D
E

WOPOMNJEĆU

JANA ERNSTA SMOLERJA

POSWJEĆILA

STUDOWACA MŁODOSĆ.

Ž a d o s ć.

Jan Wałtař.

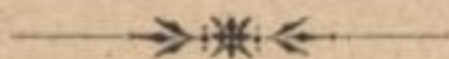
Daloko do serbskoh' kraja
Khwata moja wutroba,
Prečku do zelenoh' haja
Honow, horow Serbowstwa.

Hdy bych był, ach, zaso, zaso
W tebi, krajo lužiski!
Wróc so, wróc so, rjeńši čas,
W cuzbje tu so styska mi.

Tam mi cunje zaklinčuja
Zynki serbskoh' jazyka,
Tam mje zaso wohladuja
Přećelniwe wobliča.

Tam je swěrnosc, lubosc, wěra,
Pobožnosć a bratrowstwo;
Zlote, krasne plody měra
Zrawja wšudžom wokolo.

Ty sy, serbski krajo sławny,
Drohi mi kaž domizna.
Serbski ludo, swěrnny, sprawny,
Njeh Bóh zbože tebi da!

Kak je so stało, zo sym serbski nawuknuł.

Za almanach serbsk. stud. młodosće spisał Jan Wałtař.

Běše wječor. Čišina wšudžom wokoło mje, wonka na wulicach a w mojej jstwičcy, hdžež sedžo w knižkach a nowinach čitach. Na posledku hišće knihi do rukow wzach, w kotrychž so wo tym a tamnym a tež wo starych Serbach, jich řeči, wašnjach, skutkach a t. d. powjedaše. Na kóncu swojeje rozprawy spisaćel praji: Haj wšak, tutón serbski lud, mały zbytk wulkeho serbskeho naroda, je něšto prawje zajimawe, — kak romanticy klinča na přikład serbske narodne spěwy na kćějatyh brjohach slěborneje Sprewje, ale to je było; nimo! nimo! — fuerunt Troes; poł sta lět so wjacu minuć njemóže, zo je poslednje serbske předowanje z klětki wjesneje cyrkwički, posledni nutrny serbski khěrluš, poslednja wot stareje wowki powjedana bajka, poslednje serbske słowo doklinčało! Nimo! Nimo! —

Čitach tute słowa, a čitach zaso, — a ja začuch něšto w swojej wutrobje kaž wichor, kaž swjaty hněw! Zawěrnó, sylzy ronjachu so mi po licomaj, horce sylzy. — W tamnym wokomiku Knjezowu blizkosć začuch. W mojej wutrobje hlós Boži wołaše: Knjez je telko za mnje činił, njechaš tež ty raz něšto za njeho činić?

Swjatki běchu blizko: na přěnich swjatkach běše Knjez sam wšitke řeče tuteje zemje poswjećił, tak zo přez předowanje Božeho słowa wšitke narody w swojej maćeřnej řeči jeho wulke skutki slyšachu. Kóžda narodnosć, kóžda maćeřna řeč je wot Boha postajena, wot Boha data, ta dyrbi so zdžeržeć a wostać, dóniž so kralej wšitkich narodow lubi. — A spodziwnje, nazajtra dostach brošurku, w kotrejž knjez farař I. z wutrobuhnujacymi słowami wo

duchownej nuzy mjez Serbami pisaše, w kotrejž nutrnje prošeše, zo bychu pomocnikoj, dželaćerjo do Knjezoweje winicy přišli k nasyćenju hlódných a lačnych po wěrnosći, po Božim słowje, kotrychž je wjele w serbskim kraju. — Zaso tamny hlós w sebi slyšach, zaso so prašach: Njemóžeš ty sam pomhać, njeplaći Knjezowe powołanje k missionstwu a přede wšěm w samsnym wótenym kraju tež mi? Ale ach, kak móžach ja pomhać, ja rodženy Němc, kiž sym cyle žiwjenje mjez Němcami był; kak móžach tak daloko dóńć, zo móhl serbski duchowny być, serbski předować!

A tola! Boža móc je w slabym móčna, tak sebi prajich; započń w Božim mjenje, a wšitko so derje radži. Wobročich so na knjeza fararja I. a prošach jeho, zo by mi na moje prašenje wotmołwił, hač je móžno, zo rodženy Němc, kiž hewak dobre dary wot Boha, dobru wolu a dosć wutrajnosće ma, serbsku rěč tak dospołnje nawuknje, zo móhl pozdžišo jako duchowny w Serbach skutkować. Za někotre dny dostach luby, přecelniwy lisčík, toho wopřijeća: „Haj, započńće w Božim mjenje a Bóh tón Knjez žohnuj Waše skutkowanje; w wulkich prózdninach pak přińdźće ke mnje, do serbskeho seminara.“ Tuto wotmołwjenje dostach kónc měsaca julija, do serbskeho seminara buch na 24. dzeń měsaca awgusta přeprašeny, duž wosta mi krótki čas jeneho měsaca za nawuknjenje elementow serbskeje rěčnicy. Tutón čas pak sym dželał dzeń wote dnja, haj hišće dołho w nocy; nawuknuch serbske słowa, kaž małe džěčo, skłonjowanja a časowanja, a spytowach w Hórnikowej wubjernej čitancy čitać a přełožeć.

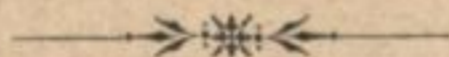
24. žnjeńca do serbskeho seminara, do h.....skeje fary zastupich; w zahrodze džowka dželaše, mje witaše a na moje němske prašenja němski wotmołwješe, z dohom pak stejo wosta a so mje khětro njesćerpliwje prašeše: „Nó, könn'se

denn gar nichts wend'sch?“ Ja wotmolwich: „Nó haj, něšto hižo móžu, ale malo.“ Ale nětko, luby čitarjo, hdy bě ty ju slyšec móhl, to džěše kaž mlynske kolo; štó wě, kajke rjane a krasne powjedančka je mi powjedała, rjane su zawěsće byle, škoda jenož, zo ničo zrozumić njemóžach. Kak nutrnje, z kajkeju wo prawdže wótcowskej lubosću a dobrotu knjez farař a knjeni mje powitaštaj — to wopisać njemóžu, ale wot přenjeho wokomiknjenja začuch: tu namakam lubosć, kaž hewak jenož hišće w staršiskim domje, a ženje njezapomnju, wšitke swoje žiwe dny nic, na tamne wutrobne serbske powitanje w Jezusowym mjenje, tam w róžowej zahrodze h.....skeje fary. — Kak bohaće sym Bože žohnowanje zhonił w tamnych dnjach přenjeho přebywanja w serbskim seminaru, kajki krasny čas, kajke wjesele studium! Hižo za krótki čas móžach sobu powjedać a so rozřečować, třecu njedželu při swjatym wołtarju liturgisku Božu službu a na posledku serbsku katechesu měć. To bě wjacy, wjele wjacy, dyžli běch so nadžijał. A Bóh tón Knjez, kiž je tutón dobry skutk we mni započal, tón je jón tež dale wjedł. W času svojich prózdninow, na universiće a wšudžom, hdžežkuli, hdyžkuli a kažkuli móžach, dale serbski studowach, a hdyž za léto druhi raz do lubeje módrohorateje Łužicy a do hospodliweje h.....skeje fary přińdžech, dha bu mi přez Božu hnadu spožčene, lubym Serbam Bože słowo w maćérnej řeči předować. Što sym tutón krasny dzeń svojeho přenjeho serbskeho předowanja začul, so wuprajić njeda, ale sylzy sym zaso ronil, druhe, hač tamny wječor, kiž je za wšón khód mojeho žiwjenja tak wažny był, — horce džakne sylzy. —

Hišće njejstěj so dvě léce minulej, zo sym swoje serbske studije započal; hdyž džensa wróco hladam, dyrbjju so sam prašec, kak je to wšitko tak džiwnje přišlo, kak je to móžno

bylo?! To pak wěm: Bóh luby Knjez je mje sam k tomu powolał. Ja sam ničo činił njejsym, khiba mały džěl swojeje swjateje přislušnosće, a kajke zbože, kajku spokojnosć a radosć sym w tym namakał a kóždy dzeń namakam, — njech družy praja, štož so jim lubi, — za cyły swět a jeho krasnosć to njedam.

Sym na kóncu swojeje małeje rozprawki; kaž je so stało, tak sym powjedał. Z jenym slowčkem pak chcu hišće na tutym měsće swojemu wysokočescenemu, nutrnje lubowanemu rozwučowarjej w lubej rjanej serbšćinje wutrobny horcy džak wuprajić. Česc a khwalba pak Tomu, kiž w slabym mócný je! Česc Bohu Knjezej dajće! —

Hans na universiće.

(Studentski žort.)

„**M**jez nami dyrbi tež tu a tam wučeny być. W nětčišim času namakaš wšudžom mudrych ludži; čeho dla njedyrbjeli tež mjez Serbskimi burami někotři tajcy być? Gymnazij sym hižo přetrał; je drje třinaće lět trało, tola što to wadži, wšako mam pjenjez dosć. Nětko hišće lěto na universitu a potom mi njech nichtó njepřińdže!“

Takle při sebi powjedajo hotuje so Hans Mudračk na puć do wulkeho města, zo by tam khwilu na universitu pokhodzil a so potom jako wučeny muž domoj wrócił. Běše drje najprjedy dale wuknuć chcyl, zo by so něhdy přez cyły kraj a hišće dale jako swěca mudrosće swěcił, ale dokelž jemu wšitcy přeceljo a tež mać, kiž měješe wulke

kubło w R....., jara wotradźachu mjenjo, zo jemu burstwo najlěpje přistoji, mysleše sebi: „Ach, cí dobri ludžo! maja wšak mje tak rady a boja so, zo bych jich zacpěwał, hdyž bych prawje wjele nawuknuł. Tola pobyć na wysokej šuli dyrbj!“

Hans měješe w měsće dalokeho wuja, kiž bě tam hižo dlěje na šuli, a tón dyrbjše jeho knjezam wučerjam předstajeć. Bě drje to trochu lohki ptačk a rěkaše, zo druhich rad kusk za nós powodži, ale Hans sebi na tajke wěcy njemysleše, běše džě jeho wuj.

Hdyž Hans na připołdnje do domu swojeho wuja přińdže, zhoni, zo njeje doma; bě do „Zeleneje Žaby“ šoł, hdžež kóždy dzeń z někotrymi dobrymi přecelemi wobjedowaše. Hans tam dóńdže a namaka wuja z črjódku studentow na piwje. Wuj jeho jara přecelnje witaše a kazaše jemu, zo by so sobu sydnuł. Hdyž bě wot Hansa zhonił, čeho dla je do města přišoł, a kajku službu by sebi wuprosyl, so jemu w brunymaj wočomaj džiwnje zablysknu. Towařšojo hnydom spóznachu, zo jemu nowy trysk po hłowje khodži, a zo chce sebi z Hansom někak slepeho hrać. Hans pak měni sam při sebi: „To je tola dobra duša, tón wuj! je jemu wo prawdže na wočomaj widžeć, kak so wjeseli, zo móže mi posłužić. Ja wšak jemu to rad zaso po móžnosći wotrunam.“

Nětko wuj Hansej rozpowjedować poča, kak ma što činić. Sami studenća kedźbliwje na njeho posłuchachu, kaž by něšto cyle nowe powjedał. Zo Hans nic jeno wuši, ale wězo tež hišće hubu šěroko wotčinješe, temu so njebudžemy džiwać zhoniwši, kajke dobre rady jemu wuj dawaše. Swoju dolhu rěč skónči wuj ze słowami: „Haj, haj, to drje so tebi džiwno zda! Sy z gymnazija zwučeny, přećiwo wučerjam přeco podwólno być a husto dosć před nimi třepotać. Na

universiće je to hinak! Tu su studenća wulcy knježa, a wučerjo ponižni služobnicy. Čim krućišo z nimi rěčiš, čím wjetšeje česće sebi dobudžeš.“

„Tak je!“ přihłosowaše cyły khór studentow. Zo pódlajara pilnje do karančka, a nic jedyn druhemu do wočow hladachu, to so Hansej džiwno njezdaše, je-li to z cyła pytnu. —

Popołdnju dže Hans z wujom k přenjemu professorej. Po skhodže horje wuj ze swojimi wulkimi škórnjemi tak tepta, zo zwónčk, kiž nad skhodom wisy, při samym sam wot so zwoni. Hans nochce so dać přetrjechić a stupa hišće krućišo za nim. Horjeka wuj bjeze všeho komdženja dwójcy z cyłym wotmachom do duri kopnu, na což so znutřka jara přecelnje wotwoła: „Dale!“

Wujej zastupištaj. Bě hnydom widžec, zo staj pola wulkeho wučenca: wšudžom ležachu knihi a papjery. Knjez professor sam bě lědma widžec, telko knihi měješe wokoło so ležo. Hansej tola trochu wutroba pukotaše a hdyž nětko wuj cyle wótře zanjese: „Ha, ha, tón stary knot pak je so zaso šwarnje do swojich knihi zarył!“ stróži so Hans tak, zo jemu všě stawy hrajachu; starosciwje storči wuja khětro kruće do khribjeta, zo by so tola na kedźbu brał.

Mjez tym bě knjez professor postanul prašejo so, što sebi přejetaj. Hans so při tym trochu džiwaše, zo stary, wusluženy mužik tak jara wótře powjeda, tola sebi dale ničo při tym njemysleše.

Wuj pak knjezej professorej wotmolwi: „Tu sym ći swojeho přecela přiwjedł, kiž je jara wjele wo twojej wučenosći słyšał; wón přeje sebi, zo by tež někajkeho wužitka z njeje měl. Wón chce toho dla k tebi do hodžinow khodźić — do hodžinow khodźić!“ wospjetowaše, na což hišće runje tak wótře Hansowe mjeno přistaji.

„Ale, ale“, wotmolwi přecelny knjez professor, „to je mi zwjeselace; nadžijam so, zo wšo derje póndže. Prošu, zapisajće so jeno tamle do knihi, a wodajće mi, mam jara nuzne džěla.“ —

„Haj, haj, ja wšak rozumju“, wotmolwi Hansowy swěrný wjednik, „by nas rad zaso ze jstwy měł, zo móhl so zaso do swojich pismow zaryć. Dha budźće tu božemje, snadź so jutře zaso widźimój; jeli změju khwile, přińdu na wokomik do hodžiny — poručam so, knjez professoro!“

To prajiwši drje so wuj přistojnje pokłoni; Hans pak, widžo, kak přecelnje so knjez professor džakuje, so skoro hańbowaše, a mały mužik jemu trochu žel činješe. Toho dla njemóžeše so tež zdžeržec, zo by to wonka wujej nje-naspomnił. Ale wuj wotrěča njemdry: „Na, z tobu hišće změju šwarnu haru, prjedy hač nawuknješ, što so słuša. Daj sebi tola rěčec a vzdaj so skónčnje teje myslički, zo je tu tak kaž na gymnaziju. Młodym a njenazhonjenym ludžičkam drje móža tajcy knježa druhdy stracha načinić, a jim hłowu zawjerćec, ale tebje sym wo prawdže za mudrišeho měł.“

Hans so hač do šije hańbowaše; zo pak by sebi wuja zaso trochu spřecelił, slubi jemu, zo chce pola druhého profesora khróbliši być.

„To budže tež jara trjeba!“ napominaše jeho wuj. „Professor, ke kotremuž nětko póndžeš, zda so jara wosebny knjez być. Wšo je pola njeho hač nanajrjeńšo wudebjene, a wón sam khodži zhotowany kaž kral. Na, njedaj so jenož zatrašic; ja nimam dlěje khwile, zo bych z tobu hić móhl.“

„Što? Ty njechaš sobu hić?“ stróži so Hans.

„Dyrbiš wuknuć sam po swojich nohach khodžic; wšako wěš, kak maš činić. Moji přeceljo budža mje dawno hladać, duž njesměm jim dlěje čakać dać. Hač do khěže chcu će

hišće dowjesć a potom dyrbiš so sam dale starać. Hdyž budžeš hotowy, přińdź jenož do »Zeleneje Žaby«. Budžemy na tebe čakać.“

Při durjach knjeza professoroweho wobydlenja so swěrný wuj zawróci a Hans teptaše sam po skhodže horje. Bě drje widjeć, zo bě sebi spomjatkował, kak ma činić. Horjeka přiběža jemu hnydom služobnik napřečo a hladaše hněwnje a trochu bojaznje na hobrsku postavu.

„Što sebi přejeće?“ prašeše so Hansa. — „Wot tebe po prawym ničo njecham!“ bórčeše Mudračk; „tola hdyž tu runje tak prózdny stojíš, móžeš mi pokazać, w kotrej jstwě professor S... bydli. Chcu jeho ze swojim wopytom počesćić.“

Služobnik wiješe z hłowu a hišće junu z boka na Hansa pohladnuwši dowjedže dźiwneho hosća do maleje jstwički, prošo, zo by tu khwilu wotčaknuł; sam zastupi do rjaneje wulkeje jstwy, hdžež bě najskerje knjez professor.

„Hm!“ bórčeše Hans; „k tomu tu njejsym přišoł, zo bych tu stojo čakał; čakać bych doma tež móhl. Na, ja drje sam tež nutř přińdu — wšako wěm, što mam činić.“ Na to smyknu dwójcy do professorowych duri a zastupi do jstwy. Tu běše tola najprjedy trochu překwapjeny, hdyž wulku pychu wuhlada, kiž tu wšudžom knježeše. Bórzy pak so zaso zmuži a hańbowaše so nětk skoro, zo bě na te zwonkowne wěcy z cyła džiwał. Knjez professor bě maly mužik z rjanej złotej brylu na nosu, přez kotruž jeho woči khětro hněwnje na Hansa sapaštej. Hansa to ani kuska njechnuješe; a khróble poča powjedać: „Sym słyšał, zo sy sebi za dolhe lěta wjele mudrosće hromadu nałožil, z kotrejež tež tu a tam druhim něšto sobu dźěliš. Ja sym tež do města přišoł, zo bych něšto nawuknuł; a dokelž sy ty, luby wujko, tak překlepany mužik, móhl hnydom při tebi kusk

spytać. — Ale što dha tak zadziwany na mnje hladaš? Ja tola žadyn lózy čłowjek njejsym, štož móhl sebi po twojimaj wočomaj nětkle skoro myslić!“

Knjez professor hladaše mjez tym cyle překwapjeny na Hansa, njewjedžo ani słowa prajić. Skónčnje so jemu tola předrě: „Knježe, što dha maće po prawym w myslach? Sće přemysleny abo —“

„Pjany? sebi ty myslíš?“ Hans hnydom přistaji. „Ně, ně, so njeboj, to njejsym! Ale nětk pak so nječin dale cuzy, wšako chcu k tebi do šule khodzić!“

„Do pjecy móžeće do šule khodzić, a nic ke mni! — Pětrje, won z nim! A je-li njecha z dobrym hić, dha dži po pólcaja!“

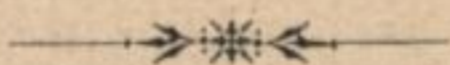
Nětko Hans njewjedžeše, što by prajił. By drje jemu snadno bylo, tresateho služobnika, kiž so jemu tak njehańbićiwje do wočow směješe, na bok šmórnuć; ale wšo bě jemu tak njenadžicy přišlo, zo hakle dorozumi, što bě so stało, hdyž zaso na wulicy stoješe. Zaso horje hić so jemu tola tež runje njechaše; wotmysli sebi toho dla, zo chce tola najprjedy k wujej pohladać hić, što tón k tej cylej wěcy rjeknje. Boješe wšak so tež trochu, zo wot wuja swarjenje dostanje, dokelž njebě dosć kruty był a so jara snadnje zatrašić dał. „Na, wšak móžu tam hišće junu hić, je-li mi wuj radzi“, tróštowaše so sam; „potom pak chcył hišće krućišo wustupować.“ Mjez tym běše hač do „Zeleneje Žaby“ přišoł, hdžež wuj z cylej črjódu towařšow na njeho čakaše. Wšitcy witachu jeho z wulkim hołkom a smjećom, a Hans dyrbyeše hnydom powjedać, kak bě wšo wotběžalo. Srjedz powjedanja so jeho posłucharjo druhdy, hdyž so jim něšto wosebje lubješe, z cylej šiju smějachu a Hansej pilnje připiwachu. Hans pak wšo swěru wupowjedawši, hišće přistaji: „Ale, luby wujo, nětko pak mi tola

praj, kak je to po prawym tak, zo mój pola přenjeho profesora tež njejsmoj hinak řečaloj a tón bě tola jara přečelny; druhi pak so na moje słowa rozhněwa, kaž honač?“

Z nowa zebra so žalostne smjeće a lědma móžeše wuj wotmołwić: „Hlej, luby wujo, to wšak ma cyle jednoru winu. Ta cyła wěc bě mały žort. Přeni professor jara mało slyši; wšak sym jemu tež twoje mjeno dwójcy prajić dyrbjał, a to druhe wón njeje rozumił. Druhi professor pak slyši jara derje.“ — Nowy hołk a nowa hara. Hans sedžeše na swoim stole, kaž bych u jemu hornyk zymneje wody na hłowu linuli. Woči njewěrješe sebi pozběhnuć, ale w wutrobje warješe so jemu hněw. Jeho takle k lepšemu měć! A to bě hišće jeho wuj, kiž bě takle přečelny z nim byl! Zo móže čłowjek tak zły być, to sebi ženje myslil njebě! —

Hansej bě wšón lóšt k dalšemu studowanju zašoł. Hdyž bě hnydom přeni raz telko nazhonił, njechaše hakle dlěje w měsće wostać; wotjědže bórzy zaso domoj. Wujej pak njebě božemje prajił. Hdyž jeho doma wšitcy přečeljo jara wjesele witachu, to hakle jeho wutroba zaso rozta; bě wjesoly, zo je zaso mjez znatymi. Na wuja pak wězo ženje jara přečelnje spominał njeje.

Jakub Nowak.

Serbski lud a studentstwo.

Twjerdže dzeržće w hromadzi,
Bratřa sylni, nadobni:
O kak rjana, lubozna
Je džě bratrow jednota!

H. Zejler I, 140.

Dwaj hłownaj faktoraj naroda — lud sam a jeho studentstwo! Tola što dyrbjtu tudy powjedać wo serbskim

ludu, tu w almanachu abo w knižcy, kotraž so wudawa na dopomnjeće džesačlětneho wobstaća skhadžowanki serbskeho studentstwa abo serbskeje studujućeje młodosće? Zawěsće, kóždy znaje hižo dawno tamne tak často khwalene serbske dobre počinki, kaž serbsku swěru, sprawnosć, nabožnosć a pobožnosć; tež hubjene počinki našeho luda smy hižo často zeznali a wón zawěsće sam najlěpje wě, kotra je jeho slaba stronka! Wšitko to přezcyłne njech tu džens na bok wostanje, a wobhladajmy sebi junu tak prawje poměr swojeho luda k jeho studujucej młodosći.

Hdyž hižo wo młodosći jeneho luda z cyła tamne słowa plaća: „Štóž ma młodosć w swojej mocy, toho je tež přichod cyłego naroda“, plaći to čím bóle wo studujucej młodosći, přetož „štož ma tu, tón ma swět“.

Zawěsće tež naš serbski lud tule wěrnosć sylvje w sebi čuje; přetož jeho zwonkowne činjenje nam to zjawnje wobkruća. Wón sebi swojeho studenta derje wažić wě; wón wě, zo je tutón wjacu wuknuł abo hišće wuknje, hač druhi čłowjek, wón tež derje wě, zo je tamneho duchowne džělo ćežše a bóle napina, dyžli jednore ručne džělo; toho dla jemu to same tež na wše móžne wašnje přijomne činić pyta.

Syn zamóžitych staršich je přede wšěm lubušku cyłeje swójby. Wšitcy, nan a mać, bratřa a sotry zdadza sebi wjele na swojeho studenta. Wšo najlěpše jemu wopruja, staršej samaj lutujetaj často, hdžež snadź njebý trjeba było, jeno zo byštaj lubuškej čím bóle hołdować móhłoj. Tež bratřa a sotry přinjesu z lubosće k njemu toho runja časćišo tón a tamny wopor. Tola nic mjenje lubowany je student khudšeje swójby. Tu dosahnje woporniwość staršeju často dosć najwyšši skhodženěk. Wšitko woprujetaj, wšo móžne činitaj za zbože swojeho syna. Tež přeceljo a husto dosć hišće tež cuzzi ludžo, kotrymž je wo zbože serbskeho luda

činić, podpjeruja z woporniwoścu, wo prawdze jara khwalby hódnej, svojich přichodnych wodźićerjow a zakitarjow ludowych duchownych kubłow, kaž tež cyleho naroda sameho. (Chcu tudy tež přispomnić, zo by tola kóždy Serb po móžnosći hladał, zo by tež sobustaw był „Towařstwa Pomocy za studowacych Serbow“; přetož wo prawdze na něšto khmaňše njemóžemy swoje pjenjezy wudać, hač hdyž ze svojim snadnym přinoškom duchowne zbože cyleho svojeho naroda přisorjamy!)

Zhromadne zadźerženje našeho serbskeho luda napřečo studujucej młodosci spóznajemy pak najlěpje na našich tak mjenowanych zhromadnych skhadźowankach. Zawěsće, tu so nam tak prawje derje wobrazuje serbska swěra, přecelnivosć, darniwość a hospodliwość. Jednotliwje wopisować to drje tola trjeba njeje. Ale swěru dyrbjnu wuznać, zo je mje hižo husto zaso tamna serbska swěra, přecelnivosć a dobroćiwość z nowymi mocami napjelniła, z krućišimi a horliwišimi předewzacemi přewzała a zaso z nowa lubosć a wutrajnosć wubudźala, hdyž chcych hižo woliwknuć. Hdyž něhdy před někotrymi lětami po někotrych dnjach tež zaso městno swojeje hłowneje skhadźowanki wopušćachmy, hlej, wołachu jdacy po puću ludžo na polu za nami, čeho dla tola hižo čekamy, hač dha so nam tu pola nich njelubi, „myslachmy sebi, zo tu tola z najmjeńša tydzeń při nas wostanjeće“. To su słowa sameho luda, kotryž wo Serbstwu ničo wjacy wjedzeć njecha, kaž chcedža njepřeceljo ludži narěčeć, ale na tym lža. — Bjezbóžniko, najemniko! kotremuž drje je wšo druhe bóle na starosći, dyžli jeho lud a narod, što prajiš ty k tomu?

Je wšak tež nawopak zaso wěrnó, zo maš mjez dobrymi tež tajkich ludži, kotřiž ći wo prawdze husto dosć ani stroweho powětra njepopřeja, tola wo tychle džensa njerěču.

Nětk wobroómy pak so hišće wosebje k swojemu studentstwu!

Přede wšěm njebych ničo lěpše wjedzał, khiba kóždemu z našich studentow najnaležnišo Wićesława Halekowe studentske listy poručec; přetož tam móže sebi kóždy swoju zymnu wutrobu wohrjeć, wuhasnjeny woheń zapalić, lubosć k narodnosći nawuknuć — z krótka móže tam spóznać — nic jeno, što rěka, ale što je wótčinc.

„Moji knježa!“ Tak započina Halek. „Kroču tónle puć drje z jara njewěstym wuspěchom, ale tola přeco dale saham. Ja chcu zakłapać do wašich duri, haj hišće wjacy, chcu zakłapać na wašu wutrobu a chcu posłuchać, hač so mi wotwołaće, zo sće doma. Chcu wotčaknuć, hač mje wy zawołaće, abo bych-li šoľ dale, hač mje wutrobnje a přecelnje k sebi zawołaće abo daće-li mi prajić, zo doma njejsće. To rěka: zo njeje doma waša lubosć k wótčinje, njeje doma — waša mlodosć; za to pak, zo je tam někajki cuzy najeńk: kosmopolitismus, w kotrymž njeje wótčina; zo je tam liwkosć město wóhnja, naduwanje město horliwosće, bojarnosć a lěnjosć město zmužitosće, sebićiwosć město woporniwosće a přede wšěm — staroba město mlodosće!

„Widźiće, što pytam, duž spóznać a wuznać sami, zo je to puć, sćežka z njewěstym wuspěchom; tola ju kroču!

„..... Cyle moje zbožowne čuće wobstoji w tym, zo wěm, kak so z najmjeńša mlodosće mysl z lóhkim křidłom znošuje a zo njechodži tamny ćežki a njelepy stup korčminskich mudračkow. Hdy byšće moju wutrobu wotewrili, byšće spóznali, zo je wona hišće tak mloda, kaž ta najmlódša kotrehožkuli z Was. Toho dla sym tež Waš najwutrobniji přecel w swojim prócowanju a wjeselu, a hdy bych hišće džensa wolić móhl, do Wašich rynkow bych zaso zastupil;

přetož za čas swojeje mlodosće sym spóznał, što je mje z česću wobdało a što je mje pozběhnuło.

„Do Wašich rynkow bych šoł; přetož tam sym nawuknuł tu zemju lubować, kotruž je hižo naš wšěch prawótc »maćeř« mjenował; přetož tam sym sebi swoju wutrobu tak wohrjel, zo sebi myslu, zo tónle jeje woheń njewuhasnje, dóniž njejsym tamny čas dosćahnuł, zo móžu sebi tworić woprijeće čłowjeskeje dostojnosće . . .“ —

Tak pisa sławny wótčinc Halek čěskemu studentstwu. Njeplaća tež nam tele słowa? Hdyž tež my tak prawje spóznajemy, što je našemu spomoženju trjeba, zawěsće, potom móže tež naš lud bjez starosće być; potom smě so wón tež z polnej dowěru spušeć na svojich wjednikow a wot nich wotčakować plody lépsheho přichoda.

Prěnja winowatosć wótčince je tola lubosć swojeje narodnosće, lubosć wótčiny. Štóž tu w swojej wutrobje nima a ju tež njechaji, je kaž parasit (sobužiwc) na narodnym štomje, kiž jeno škodži a lépsim plodam móc bjerje. Tež hałžka, wotnožka sama njeje hišće sylna dosć wichorej so spječić, duž je tež přezjenosć trěbna. Jeno ze zjenoćenymi mocami móžemy so njepräcěla wobruć a jeho nadpady wotpokazać. Dopomńmy so jeno na tamne słowa Jana Kollára:

Lužice.

Jak ve vlnách kdy tonou mořských dvě lodičky samotné,
Už tak, dcerky! na vás Slávia teskno hledí.

Hl. Zejleř I, 163, přeložk:

Lužicy.

Kaž hdy we žoľmach so nurjatej móřskich dvě samotnej lódzcy,
Stysknje tak, džowcy, hižo Slawija hlada na waj'!

Po tajkim kaž na dvě maľej lódzi zhladuje mać Slawija na wobej našej Lužicy, w wulkim morju Němcowstwa plówacej; duž kedžbu jow lódznicy!

Štóž chce něhdy knježić, swój lud wodzić a jeho duchowne zbože spěchować, dyrbi najprjedy sam něšto wuknuć a potom tež druhim dobry přikład dawać. Hdyž toho dla mnozy našich studentow wo prócowanju w swojej maćeřnej řeči ničo wjedзец njechadža, je to jara zrudnje! Wšemu druhemu, wšelkim druhim njepotrěbnym wěcam je tu časa dosć, tola něšto serbski džělać, k tomu njeje khwile, njeje lóšta, to njeje trjeba, što to pomha, — to wšak je wěrnó, k pozdžišemu němcowanju wo prawdže swojeje maćeřneje serbskeje řeče njetrjebaš! Za serbsku literaturu móhlo so hišće tež zawěsće lěpje starać; — hdyž tón abo tamny z nas ničo wjetše sam njepisa, podpjerajmy ju z najmjeńša, zo sami pilnje serbske wěcy kupujemy a wo rozšěrjenje serbskich knihi a spisow so tež kóždy po swojich mocach staramy. Někotryžkuli krošik so njetrjebawši přečini, — jón za serbsku knihu wudać je husto dosć škoda! Hańba, wulka hańba pak je, hdyž dyrbja so tež samym serbskim studentam serbske knihi kolportirować a so jim poručec, zo bych sebi to kupili, štož so tola samo rozumi! Je drje wěrnó, bohatych ludži wšak pola serbskich studentow tež njesměmy jara pytać, — tajcy su tu jara ředcy nasyći. Tola bych so skoro tež rad woprašal, čeho dla tež to pola nas tak mało bohatych studuje a wosebje z burških kubłow? Mamy snadź hižo přewjele serbskich wučencow, lékařow, prawiznikow, duchownych a što hakle spomnić na spisaćelow? Je wšak wěrnó, wjacy energije a prócy k tomu sluša, dobry student być, hač swoju ludowu šulu wukhodzić a moje dla hišće tež měšćansku šulu a pódla tež samo do realki pokukać a potom na wsach hižo młodeho panika hrać.

Štóž pak z našich bohatšich Serbow nima synow, kotrymž móhl studować dać, njech podpjera khudych, ma

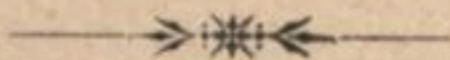
tu tež, hišće junu praju, Towarstwo Pomocy, a njech sebi njetorha hubu na khudšich, kotřiž studuja, mjenjo, čehodla ći po prawym na šule khodža, wšak nam duchownych hižo pósćelu, hdyž žaneho trjebamy. Ale tajkich mudračkow bych so tola lubje rad woprašal, zwotkel dha jich nabjeru — snadź ze samych njebjes?

Duž njedźiwajmy, bratřa, na wšelake zadžewki, na wšelake wobćežnosće; dobra mysl, kruta wola, wosebje lubosć k narodej a k wótčinje wšitko přewinje. Pokažmy ludej, zo smy jeno za jeho zbože žiwi, zo je jeho wjeselosć tež naša radosć, jeho zrudoba tež naša tyšniwosć. Wužiwajmy derje lět młodosće, njechamy je tola přespać, nošmy dobre plody serbskej maćeřšćinje. Njech je přezjenosć stajnje naše heslo a wobstajnosć njech krónuje zwjazk našeje młodosće. Čehodla dha zhubić, wustudowawši, wšitkón woheń, čehodla spuścić wšě dobre wotmyslenja, čehodla ćisnyć lědma zapřimnjene pjero zaso do kuta? Pře-čo rozwjazać zaso wšě zwjazki młodostneho přecelstwa? *Viribus unitis*, jeno ze zjenoćenymi mocami dokonjamy wulki narodny skutk.

Duž dha, bratřa, zawdajmy sebi džensa, na swjedženju přenjeho lětdžesatka wobstaća našeje skhadžowanki, zaso rucy k nowemu a žiwemu dalšemu skutkowanju a sluźmy z nowa, zo chcemy kóždy skutkować po svojich mocach, přetož

„Horja plód je dokonjenje,
Prócy syn je wjesele;
Sćerpliwość a přebědženje
Zaručitej dobyće!“

Mikławš Žur.

Handrij Zejleř.

Hižo lětdžesatk je so pominył, zo smy našemu luboznemu pěsnjerjej a najslawnišemu basnikej našeho naroda k poslednjemu wotpočinkej w tamnej ćichej wjescy rowčk pósłali, hdžež je jako wěrný a swěrný pastyr swojeho droheho ludu bjez mała štyri lětdžesatki sprócnje a njewustawajcy hač do swojeje smjerće skutkował. Nam pak Handrij Zejleř wumrjel njeje. Kaž je něhdy staroslawny česki spěwar Lumír ze swojim spěwom horu a hród Wyšehród pohibował, tak pohnuwaše a budže wěcnje pohnuwać Handrij Zejleř wutroby wšěch wěrných synow serbskeho naroda a štož je Klácel wo basniku „Slávy Dcery“, Janu Kolláru na jeho wopomnik napisał, to směmy tež my wo nadobnym spěwarju „Nalěća“ z dobrym prawom nałožić:

Žiwy je we wutrobje nosyl narod cyły,
Po smjerći je žiwy we wutrobje naroda cyłego.

Handrij Zejleř je so 1. małego rózka 1804 we Slonej Boršći njedaloko Budyšina narodził. Jeho wulke duchowne dary bě wosebje Mička, farař při cyrkwi Swjateho Michala w Budyšinje, zahe spóznał a pohnu Zejlerjoweho nana, zo by swojeho syna do Budyšina na gymnasium pósłal. Jow bě Handrij nic jeno wubjerny šuleř, ale jow zahori so tež w jeho wutrobje zahe horca lubosć k našej serbskej zemi a jeje ludej. Hižo w l. 1824 spisa něšto pěsni, kiž nam to dopokazuja.

Z lěta 1826 hač do l. 1829 studowaše Zejleř w Lipsku bohosłowstwo, pozbudži towarstwo „Sorabicum“ k nowemu čilemu žiwjenju a pisaše pilnje do tamnišeje rukopisneje „Nowiny“ mnoho wudžělkow we wersach. W Lipsku spózna so tež z druhimi Słowjanami, kaž z Milutinowićom, Kucharškim a Palackým a poča našu maćeršćinu tež po bóle wě-

Handrij Zejler.

domostnym wašnju zeznawać a wobdžělować. Wuplód tutech jeho studijow je jeho lužisko-serbska rěčnica, kotruž l. 1830 w Budyšinje wuda.

Jako duchowny bě najprjedy za diakona w Klukšu a w l. 1835 bu za fararja do Łaza powołany, hdžež hač do poslednja wosta.

We Łazu wocući Handrij Zejler k nowemu literarnemu žiwjenju, wosebje, hdyž so jemu naš sławny wótčinc Jan Ernst Smoler jako mlody, ale zahorjeny a wutrajny pomocnik přitowaři. Tehdom zřadowa Zejler swoje hižo prjedy sčinjene, wosebje za serbski słownik wažne zapiski a basnješe nowe pěsnje, kiž, runjež su hišće njedospołne, nam tola pokazuja, kak derje Zejler hižo tehdom našu maćeršćinu znaješe a kak wobrotnje w njej pisać wjedžeše.

Zejler bě tež dlěši čas redaktor. Hdyž bě mjenujcy Jórdanowa jara derje redigowana „Jutrnička“ zašla, do kotrejež Zejler z mjenom „Boršćan“ pisaše, založi Zejler „Tydžeńsku Nowinu“ a wudawaše ju hač do lěta 1848. Nimo toho wudawaše w lětach 1844—1848 „Missionske powjesće“.

Wo serbske koncerty je sebi pódla abo lěpje z našim sławnym komponistom Kocorom a z Fiedlerjom wosebje Zejler najwjětše zaslužby dobył. Štóz wě, kajki wliw su tute spěwanske swjedženje na naš narod a jeho zbudženje měle a zo smy runje z nimi tež pola našich susodow wulkeho přispóznaća dobyli, tón budže sebi Zejlerjowe skutkowanje tež w tutym nastupanju wjele wažić.

Runje tak staraše so Zejler jara horliwje, zo by so „Maćica Serbska“ založila; toho dla bu tež za předsydu přihotowaceho wubjerka a do wubjerka „Maćicy Serbskeje“ wuzwoleny, kotrehož sobustaw wot založenja l. 1847 hač do swojeje smjerće wosta. Handrij Zejler zemrje l. 1872.

Zejleř je narodny spěwar. Štož chce naš serbski lud nic jeno w jeho zwonkownym, ale tež w jeho znutrkownym žiwjenju bliže póznać, tomu poručamy jeho džěla jako najkrótsi a najrjeńši puć. Z dobrym prawom móžemy so z tym khwalić, zo mamy jara mnoho překrasnych a něžnych narodnych spěwow, jara wjele zajimawych a luboznych bajkow a powjesćow. A z tutech žórłow, w kotrychž so narodny duch najjasnišo a najluboznišo zjewja, je Zejleř nic jeno swoju znajomosć narodneho ducha, ale husto tež podložki k svojim spěwam a basnjam čerpał. Při tym nje přehlada Zejleř tež, zo je našemu ludej lubosć k Bohu a jeho swjatej službje a z dohom tež přelubozna a něžna lubosć k Božej stwórbje hluboko do wutroby zaščěpjena. A kak derje a zbožownje wjedžeše Zejleř sebi tute samotnosće našeho ludu přiswojić a we svojich pěsnjach a basnjach tež zaso w najrjeńšej podobje nam předstajić! A runje to je, štož Zejlerja kóždej serbskej wutrobje tak lubeho čini a w tym nastupanju njeje jeho hač dotal ani jedyn druhi serbski basnik přetrjechił.

Štož pak hakle wšěm džělam našeho basnika prawu a kóždeho wótcinca wokřewjacu pychu dodawa, to je jeho njewuhasnita lubosć k našemu serbskemu narodej, kotraž žanych zadžěwkow njeznaješe, hdyžkuli měješe so za Serbstwo što spomožne stać, kiž so ženje z ničim wotrašić njeda, za tón lubowany lud so starać a prócować, z kotrehož bě wušoł, z kotrymž bě žiwy w dobrych a we zrudnych dnjach, za kotryž a wo kotrymž je spěwał hač do poslednjeho zdychnjenja.

Zejleř znaješe nic jeno wobšěrnje a dokładnje wšě narodne wašnja, ale wjedžeše je basniscy tež z prawej lubosću k wěcy, kiž je při spisowanju a přede wšěm při basnjenju wažniša, hač snadž sebi mnozy mysla, tak žiwje a zajimawje

wobdželać, zo so wobspěwane podawki móhl rjec hišće junu před našimaj wočomaj podawaja a wosoby w našich myslach jako žiwe wustupuja.

Tež strowy a připadny žort, kajkiž mamy, wězo porědko, tež w narodnych pěsnjach, je tu a tam w jeho džělach. A tak směmy z krótka prajić: Handrij Zejleř znaješe swój serbski narod, lubowaše jón wěrnje a swěrnje, čuješe z nim radosć a žalosć: Zejleř bě naš. A nam a našemu ludej je wšě swoje duchowne mocy poswjećił. Toho dla pak je tež jeho mjeno ze zlotym pismom do stawiznow serbskeho naroda a jeho pismowstwa zapisane a jeho wopomnjeće budže wšěm wěrnym wótčincam a džakownym synam našeho ludu hač do najpozdzišich časow česćowne, a hdyžkuli budže wo Serbach a jich najwjětšich a najnadobnišich mužach řeč, budža tež z džakownej lubosću na jeho njesmjertne mjeno spominać.

Rad hladam, runjež njejsym zboža měł jeho za žiwjenje póznać, rad hladam z najmjeńša na wobrazu na jeho ryzy serbske krute a tola miłe wobličo, do jeho lubozneho a swěrneho wóčka, kiž je z tajkej lubosću a z tajkim zajimantom wšo wobkedžbowalo a scěhowalo, štožkuli móže čłowjesku wutrobu hnuć, pozběhnyć a serbsku mysl zwjeselić. —

Kóždy Serb dyrbjal město mnohich, husto dosć nic jeno njetrjebnych, ale tež njerjanych* wobrazow, kiž nam na přikład krwawne bitwy abo rubježnikow při jich žadlawym džěle předstajuja, radšo wobraz našeho njesmjertneho Zejlerja we swojej jstwě měć. Telko zaslužbow drje ma wo našu wěc mało štó, kaž runje Zejleř. Hdyž naš lud, hdyž my sami tak rady jeho spěwy spěwamy, njemóhli dha jeho nam hewak tak lube wopomnjeće tež na tuto

* Snadž hišće hóršich!?

wašnje česćić, kiž je tak rjane a kóždej džakownej wutrobje tak blizke?

To chcych po prawym jeno tak pod textom prajić. A tak čisće bjez winy a bjez wužitka to tež bylo njeby. Čłowjek trjeba k wšemu dobremu — a wótčinstwo je wěsće něšto jara dobre — přeco noweho nastorka a pohonjenja, hewak bórzy woliwknje. A tajki nastork dawa čućiwej a wyššim idejam přistupnej wutrobje kóžda myslička, kotruž wopomnjeće našich sławnych mužow w nas zbudži.

Z cyła — a to njesměmy sebi dlěje tajić — smy runje my Serbja z najmjeńša napřečo našim narodowcam jara nje-džakowni. To spóznaješ wosebje potom, hdyž tež k druhim narodam přińdžeš. Tak n. př. móžeš w čěskich wsach tež w samej najhubjeńšej khěžcy wobrazy tamnych mužow namakać, kiž su wšě swoje mocy narodej, jeho zbožu, česći a sławje poswjecili, a tež najsnadniši muž znaje Palackého, Riegera a druhich z najmjeńša z pismow a mjenuje jich mjeno z tajkej česćownosću a džakownosću, zo dyrbi to samu našu inteligencu wohańbić.

Z tutymi słowami pak mi ani na mysle přišlo njeje, snadź k tomu napominać, zo by čłowjek čłowjeka wuzběhował. Ale, zo bych z Kollárowymi słowami řečał: „Sławmy sławnje sławu sławnych Sławow“, Słowjanow, kiž su z nje-widžanej woporniwošću, ze scěhowanja hódny m zapřećom sebje sameho wšě mocy duše a ćěla jeno z čistej lubosću swojemu narodej woprowali. A tajki muž bě wěsće tež Zejleř.

Zejleř, tuto mjeno bě a je ideal serbskeje studowaceje mlodosće, jeho česć a wopomnjeće bě a je wšěm prawym Serbam, wosebje pak studowacej mlodosći, hižo ze wšeho započatka swjate bylo a toho dla smy sebi wotmyslili jeho wotkazanje, kiž je cyłemu swojemu lubowanemu narodej za-

Korla August Kocor.

wostajil, jeho prawym herbam — serbskemu ludej — přepodać z wudaćom Zejlerjowych spisow. A k tomu njech nas wšěch, wosebje pak Was, lubi serbscy studowacy młodžency, tež tute snadne słowčka, kotrež sym z lubosće k našej swjatej wěcy sebi napisać dowolił, z nowa pohnuwaja. Čitajmy jeho spisy, wobkhowajmy jeho słowa we wutrobje a scěhujmy jeho přikład! Jurij Libš.

Korla August Kocor.

Zejleř a Kocor! Je drje mało Serbow, kiž bychu tuteju mjenow njeznali. Štóz Zejlerja mjenuje a na jeho pěsnje so dopomni, tomu Kocor sam na mysle přińdže, a nawopak, dokelž basnikowe mjeno je z hudźbnikowym runje tak kruće a wuzcy zjednoćene kaž pěseń ze swojim hłosom. Nochcu rozsudzić, hač je naš sławny komponist ze swojimi překrasnymi hłosami Zejlerjowe pěsnje abo hač je naš sławny basnik ze swojimi pěsnjami Kocorowe hłosy bóle do našeho ludu rozšerił a narodne scinił: ale to je wěste, zo ma Korla August Kocor wo našu serbsku narodnu wěc runje tak wulke zaslužby kaž Handrij Zejleř.

Toho dla móžeše tež znaty česki spisaćel Primus Sobotka, redaktor „Světózora“, w zawodže ke Kocorowemu žiwjenjopisu z dobrym prawom prajić: „Wězo je słowjanska hałza lužisko-serbska w njewjedrach zańdženych časow a z njeluboznymi poměrami wjele ćěrpjela, ale hač do džensnišeho dnja zapjera so přećiwo přemocy, haj zelenja so a z nutřka w njej ćeče mlódna, plódna móc. To je zaslužba někotrych zahorjenych mužow, kiž swojemu narodej bjez wotdychnjenja služa a do tutech dyrbymy tež K. A. Kocora

ličić, po cyłej Lužicy powšitkownje lubowaneho hudźbnika, kiž z mócnymi pěsniskimi hłosami swój narod wubudža.“

Kocor je so 3. decembra 1822 w Zahorju njedaloko Budyšina narodził. Hižo na hólčecu bě nakhilnosć k hudźbje spóznać a hižo zahe poča hudźbu praktiscy wuknyć a tež studować, tak zo wotbywši lužiski krajnostawski wučerški seminar w Budyšinje po dwělětnej wučerškej službje so při wólbokhmanostnych pruhowanjach wosebje z dokładnym hudźbnym zdžělanjom wuznamjenješe.

Kocor spyta hižo w młodych lětach hłosy zestajeć a ze swojej pěsnju „Der Trompeter an der Katzbach“ za solowy hlós z přewodom piana doby sebi přikhilnosć a přečelstwo Handrija Zejlerja, kiž nic jeno tule pěseň předžěla z mjenom „Trompejtař na krwawnišću pola Budyšina“, ale z tutoho časa hač do swojeje smjerće njepřesta přeco zaso nowe texty k hudźbnemu wobdžělanju basnić. Tola Kocor bě hižo tehdom nic jeno jara wobdarjeny a zbožowny komponist, ale tež z dobom zahe spózna, zo dyrbja jeho hłosy ze Zejlerjowymi textami skerje lěpje tež do ludu přeńć a toho dla je jeho wutworjaca hudźbna džělawosć za našu narodnu wěc hakle z tym prawu wažnosć dostała a ji prawy wužitk přinjesła, zo je so Kocor tež bórzy wo to starał, zo bychu so wulke spěwanske swjedženje abo serbske koncerty wotbywale. Kocor zestaja abo přidžěla ke kóždemu koncertej nowe hłosy, zběraše móhl rjec po wšěch Serbach dobrych spěwarjow, wuwučowaše jich z njewustawacej prócu z wjetša sam, njelutowaše při tym žaneje prócy, njeda so ze žanymi zadžěwkami a wobćežnosćemi wotrašić, a njedžiwaše na mnohe njelubosće, kajkichž při zřadowanju serbskich koncertow a dźiwadłow ženje mało bylo njeje: a jeno jeho přikłada hódnej wutrajnosći mamy so dżakować, zo je so hižo tójšto rjanych, wulkotnych a zbudženju našeje

narodnosće tak spomožnych koncertow wuwjedło. Wězo njesměmy a nochcemy tež na zaslužby druhich wubjernih mužow zabyć, kotřiž su Kocora swěru podpjerowali, a mjez nimi ma so wosebje Korla August Fiedler mjenować, kiž je tute swjedženje tež w „Časopisu Mačicy Serbskeje“ jara dokładnje wopisał.

Naš almanach drje njeje k tomu, zo bychmy snadź dospołnu a kritisku rozprawu wo plódnej, wažnej a nimo měry zaslužbnej džělawosći našeho najprěnjeho a najslawnišeho komponista podali, ale to nas njemóže wottrašić, z najmjeńša trochu naspomnić, što je Kocor hižo dokonjał. Bohužel je runje hudźbnikowy wosud husto najpodobniši wosudej džiwadlowneho wumjelca: njech su tež hudźbne mysle do notow zapisane a tak wšěm přichodnym splaham zakhowane, ale jich rjanosć a wumjelstwo je nam jeno potom přistupne, hdyž spěwar ze svojim hłosom morwe znamjenja wožiwja. A nimo toho je bohužel najwjacy a to runje najrjeńšich Kocorowych džělow hač dotal nječišćanych.

Jena z najprěnišich Kocorowych skladbow je „Serbska meja“, potom „Serbski kwas“ (z l. 1847), kiž bu hišće junu předžělany a kiž so lěta 1851 w Budyšinje přeni raz wuwjedže. Tež solowy spěw „Swjateje Marine sylzy“ předžěla Kocor za měšany khór. Runje tak słuša do poslednich lět štwórteho lětdžesatka tercetto „Wječor“, potom wulke a wulkotne swětne oratorium „Žně“ a serbska narodna pěseň „Syrotka“ za sola a khór.

Lěta 1852 bu Kocor za přěnjeho wučerja a wjednika khóra do Ketlic powołany. Za spěwanski swjedženj w léce 1860 zložil nowu partituru k „Žnjam“ a za towarstwo „Luměr“ w Budyšinje nimo druhich měšany khór „Wěnc hórskich spěwow“, kotryž pozdžišo za mužski khór předžěla.

Z mnohich druhich Kocorowych skladbow mjenujemy hišće: mužski khór „Zymske wobrazy“, třidźelne oratorium „Izraelowa zrudoba a tróšt“, kotrež bu a to jeno z džěla w Draždžanach (w l. 1862) a runje tak w Budyšinje přednošowane. Podobnje wosta hač do džensnišeho dnja jenička serbska spěwohra „Jakub a Khata“ po Zejlerjowym texće njepředstajene. Za wulki koncert w Lubiju lěta 1882 wobdžěla Kocor hornjołužisku narodnu pěseń „Swjateje Marine reje“ a delnjołužisku „Plakała Hanica“, potom pěseń dra. Sauerweina „Ach moja gola“ a „Pola Skalicy“ po słowach Handrija Zejlerja. — Jeho najnowišej, najrjeńšej a sobu najwjetšej skladbje stej „Podlěće“ a „Nazyma“ po Zejlerjowym texće.

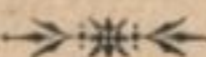
Bohužel su w ćišću hač dotal jeno tele tři džěla wušle: „Wěnc narodnych serbskich pěsnjow hornjo- a delnjołužiskich z přewodom piana“, „Tři serbske reje“ a „Šěsć spěwow“. — Wězo je z cyła naš zapis Kocorowych skladbow jara njedospolny, tola je tež hižo ze sameho njedospolneho widźec, kak džělawy je mištr Kocor był a kelko ma so jemu cyle Serbstwo džakować.

Smy-li z dobrym prawom Zejlerja za našeho basnika přispóznali, směmy runje tak tež Kocora našeho, serbskeho hudźbnika mjenować: přetož naš lud je wobeju jako swojeju přispóznał a to z tym pokazal, zo je mnohe jemu přistupne džělo tamneho kaž tež tutoho jako narodne, jako swoje přijal. Runje kaž maja skoro wšitcy, tež mjez zdžělany, „Zady našej' pjecy kuntwory hraja“ za narodnu pěsničku, runje tak tež džesaty spěwar sebi ani džec njeda, zo móhl hlós „Naš njeboh džěd“ wot Kocora byc a „stary“ — t. r. ludowy njebyc. To pak je po mojim zdaću sobu najlěpši dopokaz, kak derje je Kocor raz a powahu našich narodnych hlósow spóznał a zapřijał a tež zaso

we swojich dźělach — wězo samostatnje — wuprajil. Zo je tutón dopokaz wažniši, hač snadź sebi něchtóžkuli mysli, to widźimy tež z nawopačnych přikładow, zo je so mjenujcy druhdy ludej jena abo druha skladba zalubila, tola za krótki čas tež zaso znjespodobala. Ale „Zelena ta meja“ budže wěsće kóždeho praweho Serba tež w najpozdzišich časach hišće něžnje zawjeselec, cunje a mile pohnuwać — přetož něžna, cunja, zrudnowjesola je serbska powaha —, štož nam wosebje z poslednich słowow a z poslednich zynkow klinči: „Něhdy sněhi nańdu, lička čerstwe zańdu, róža njewinosće wěčnje rjana kěč“; a „Naš njeboh džěd“ je originalny wjesoly serbski kruch, kiž ma hdže druhdže lědma swójeho runjeća a wobkhowa Zejlerjowe a Kocorowe mjeno tež našim najpóźdnjim potomnikom. A tak a podobnje by so hišće wo mnohich druhich Kocorowych skladbach snadnje pokazać hodźalo, zo su serbske. Tola najrjeńši dopokaz, kotryž je wšěm wěrnym serbskim wutrobam přistupny, je a wostanje spěwanje samo a zo by so tutón dopokaz prawje husto serbskemu ludej poskićal, wo to njech so naši studowacy a hudźby wustojni Serbja staraja a prócuja. Na to wašnje dopokazaja, zo su swój nadawk zrozymili, zo wjedža, što je serbskemu ludej a nam wšěm spomožne, přetož: „Štóž so za spěw zhrěje, lubosć k Serbstwu žněje!“

Našemu sławnemu hudźbnemu mištrej pak, kotremuž smy sebi dowolili tute sady we swójeje knižce poswjećić, přejemy z wutroby: *ad multos annos!** Nam mlódšim pak staj Zejlerjowy a Kocorowy wobraz stajne napominanje, zo bychmy kóždy po swójech mocach wobraz abo přikład jeju wótčinskeje dźělawosće swěru scěhowali. Jurij Libš.

* Многая лѣта = mnogaja lěta!

Serbowka,

studentske towařstwo serbskeho seminara w Prazy.

* ~~mi~~
 „~~mi~~o bě we časach zastarskich,
 Hdyž běše wulka, tołsta ćma;
 Lět pjeć a dwacyći to je,
 Hdyž hišće ludźi žerjechu;
 Na častki a na drjebuški
 Tež Serbow tehdom krajachu:
 Zo šesćo Serbjo ćehnjechu
 Do Prahi w čěskim kralestwje.
 Na małej stronje nam'kachu
 Na nowej hasy stary dom —
 Tam hospodu jim popřachu,
 Wšak na jazyk jim sahachu.
 Serb wo jazyk so njeboji,
 Kiž w cuzbje zrudnje zhubić móhl.
 A radu sebi radzachu
 Ći šesćo serbscy pacholjo.
 Na radu wzachu Hanku sej,
 Wšak Hanka radu dawać wě.
 A Hanka je jim wuradził,
 Zo dyrbja stupić hromadže,
 A rucy sebi zawdawać,
 A jedyn druhoh' podpjerać.

* Tutón spěw je k. farař Handrij Dučman k 25lětnemu jubilejej Serbowki lěta 1871 napisał.

Ta rada so jim lubješe,
A po radže su činili:

Buk, Jacslawk, Wornař, Wels a Cyž,
Tež Haška z nimi dđerzał je:

Ći serbski jazyk hajachu,
A Serbow mjeno škitachu.

A kózde nowe lětko je
Jim nowe mocy přiwjedło.

Nětk jazyk rězac njemóža,
A Serbow tež njezatlóča.“

Tak spěwajo sedzachu lěta 1871 horliwi, wjeseli Serbja w Budyskej towařšni a swjećachu serbski swjedzeń. Ale kajki swjedzeń? a kajki je to stary dom na nowej hasy we złotej Prazy? a što chce tam šěsć lužiskich pacholow? a što je to do Hanki, kiž mudru radu rozymi?

Bě to w sydomnatym lětstotku, zo bě w katholskich Serbach wulka nuza, dokelž serbskich duchownych njebě. Tu wotmyslištaj sebi l. 1704 duchownaj, bratraj Šimonec z Ćemjeric, w sotrowskej Prazy nowy statok za serbskich młodźencow, kiž chcedža so na katholske duchownstwo přihotować, založić, zo bychu tež synojo khudšich staršich bjez starosće studować móhli. A dokelž mnoha šćedriwa ruka dobry skutk podpjerowaše, dotwarištaj l. 1725 tak mjenowany serbski seminar. Kajku dobrotu chcyštaj wězo založerjej z tym swojemu ludu wopokazać, dorozymichu zawěsće tež hižo tehdom w Prazy studowacy młodzi Serbja a wudospołnjachu so swěru we swojej maćérnej rěči, wosebje w serbskim čitanju a stylisticy (najbóle we spisowanju předowanjow). Bě jim to čím lěpje móžno, dokelž dže wšitcy

w jenym domje bydlachu. — Zo Čechojo, z kotrymiž džen wote dnja wobkhadžowachu, na nich bjez wliwa wostać nje-móžachu, so samo wě. Kak móhli Serbja tak rjaneje skladnosće přepušćić a tež druhich słowjanskich narěčow nje-póznać, kotrež džě su za našu khudu serbšćinu tak nimo měry wažne. Hdyž kónc zańdženeho a ze započatka tutoho lětstotka česki narod k nowemu žiwjenju wotući, wubudzi to tež pražskich Serbow k nowej džělawasći a rozplómjeni jich lubosć k narodnosći. Hižo sławny česki a słowjanski řečespytnik Józef Dobrowský wopytowaše často Serbow serbskeho seminara, zo by našu řeč bliže spóznawši studowacym to a tamo z druhich słowjanskich narěčow wuswětlił. Po jeho smjerći nastupi to jeho najwubjerniši šuleř Wjacław Hanka, knihownik českeho muzeja w Prazy.

Ale tež pražscy Serbja sami přińdžechu do toho, zo, kaž sami praja: wěrnny a dospołny wužitk tak mjenowanych „serbskich zhromadźiznow“ na žane druge wašnje sebi přiswojić njemóža, khiba zo so sami prócuja a džělaja: „Nic wot dobroměńjenja seminarskeje kaznje (kotraž mjenujcy Serbam naležnje připoruča, zo bychy so we swojej maćeřnej řeči po móžnosći wudokonjeli), ani wot sameho prócowanja tych, kiž naše zhromadźizny wjedu a nas rozwučeja, ně! wot našeje dobreje wole a kruteje pilnosće, wot našeje lubosće k Łužicy wotwisuje, hač nam tele zhromadźizny wjele abo mało wužitka njesu.“ Woni přińdžechu do toho, kełko časa so w šulach na to nałožuje, zo by so němčina dowukła, kak mało skladnosće pak so jim poskića, zo by so jazyk tež serbskim słowam přiwučil. Wósom lět a džewjeć lět wuknjemy němsku řeč léto wot léta kóždy tydzeń po dwěmaj, haj po štyrjoch hodžinach, sydomnaće lět słyšimy na němskich šulach, štož wšak bohužel hinak być njemóže, samu němčinu. Šěsć, sydom a hišće wjacy hodžinow wob

tydžeń bėdźimy so z laćanskej, z francózskej, z grichiskej, z hebrejskej, a što wě z kajkimi rěcemi hišće wjacy. Naši pražscy studentojo přińdžechu tež do toho, zo, štož jeno sam za so a sam na swoju ruku džěla, malo wučini, zo je po tajkim zhromadneho skutkowanja trjeba, zo je towařstwo nuzna wěc. Duž wuradžichu sebi lěta 1846 horjeka mjenowani šesćo Serbja wustawki za tydžeńske zhromadźizny „z lubosće k Serbstwu“, kaž sami praja, a založichu tak pod wjednistwom Jakuba Buka, nětk kralowskeho kapłana w Draždžanach, towařstwo, kotrež so bórzy po towařstwowej knizy „Serbowcy“, do kotrejež so kóždy lěto najlěpše literarne wudźělki sobustawow zapisuja, tež „Serbowka“ mjenowaše. Kak přisprawne wustawki hnydom ze započatka běchu, póznajemy z toho, zo so, runjež towařstwo hižo 38 lět swoju džělawasć po nich rjaduje, tola jeno w maličkoscach přemjenjeć trjebachu.

Dohladowařstwo nad Serbowku přiwza po Hancy pražski archivar, sławny spisaćel a basnik Jaroměr Erben a po jeho smjerći nahladny słowjanski rěčespytnik k. Měrcin Hattala, professor na pražskej universiće, kotryž je hač do džensa z wulkej rozhladnosću a woporniwosću nawjeduje. Sobu najwjetši džak dolži naše towařstwo kk. seminarskim praesesam Příhonskemu, Náhlovskemu, Slavičkej a wosebje nětčišemu k. Łusčanskemu, kotryž serbske hodžiny husto wopytuje a nas z radu a ze skutkom podpjeruje a našu dobrou wěc ze swojej autoritu a šćedriwosću spěchuje.

Wosebje něšto pak mam tu na wutrobje, na čož so nihdže njespomina, jako by so ze zamysłom zatajić chcyło. Mjenujcy sobu najwjetše zaslužby wo krute wobstaće Serbowki ma tola naš po cyłym słowjanskim swěće sławny narodowc wysokodostojny k. farań Hórnik, kotryž, runjež po zdaću ničo ze Serbowku činić nima, tola wšě pohiby a

poděńdženja we njej z kedźbliwym wóčkom a derje měnjacej wutrobu scěhuje. A hdžež je dobra rada droha, je naš nawědžity wučenc a dobroćiwy knjez z pomocu blizko. Trjeba-li towarstwo noweho dohladowarja, wobstara nam jeho k. farař. Chce-li Serbowka swój pjećadwacyćilětny jubilej swjećić, zarjaduje „něhduši starši Serbowki“ (Časopis M. S. 1872, str. 47) wšo. Pyta-li khudy sobustaw towarstwa nakładnika za džělo, kiž by rady ćišćeć dał, njesebićny knjez znakładuje wšo, a to splendidnje. Samo byrnjež z droheho naklada ani złamaneho pjenježka njewuwikował, kaž z Larasowych psalmow, to jeho njewottraši tež zaso nakład Libšoweje skladby na so wzac. Tak móhl tu hišće cyle rynki powědać, ale čomu? Je to bjez toho po všem swěće znate; jeno zo so na to spomni! Ja pak mam za swoju winowatosć, tuteje skladnosće wužić, a w mjenje cyleho towarstwa, kotrehož staršistwo je mi tu khwilu dowěrjene, našemu duchownskemu dobroćelej za wšo zjawny džak wuznać. Žiwio!

Tež někotři z našich najwyššich předstajenych a mnozy cuzy pokazachu pražskim Serbam, kak so za jich zhromadźizny zajimuju z tym, zo tute často wopytowachu, kaž na přikład njebohi biskop Dittrich, kanonik dr. Příhonský, k. can. cap. sen. Kućank, k. farař Hórník, potom Čechojo: k. duchowny Doucha (kotryž naše towarstwo kaž hižo w přěnim léce swojeho wobstaća tak tež hišće lětsa zaso ze swojim wopytom počesći), k. propst Štulc, kk. prof. Purkyně, Jezbera, Kolář a Šembera, k. Patera, kustos při čěskim muzeju, pólski prof. na warsawskej universiće k. Malinowski, Rusojo: kk. prof. Petrowskij, Pypin, Suchomlinov, Ławrowskij, Čičerin, Grigorowić, k. Hilferding, magister moskowskeje university, a khěž. ruski statny radźićel, k. Abraham Sergijewič Norow, khěž. ruski minister wučenstwa atd. atd.

Z tym pak pomhachu mjenowani knježa jara wjele sobu, zo so mlode towařstwo rjenje wuwi a wobkrući. Zo tajke wopyty wysokowaženych předstajenych a hosći bjez wulkeho nastorka k nowej pilnosći za Serbow wostać njemóžachu, so samo wě.

Štož žiwe zahorjace a powučace słowo, kotrež džě kóždy čas k rucy njeje, njedokonjane wostaji, to wupjelni pisane słowo nahladneje seminarskeje slowjanskeje a wosebje serbskeje knihownje.

W tak spokojacym postajenju, nic bjez nastorka, ani bjez přihódnych srědkow, džěła Serbowka hižo 38 lět bjez přetorhnjenja. Porjad w tychle skhadžowanach je tón, zo so najprjedy basnje abo swobodne přednoški přednošuja, k čomuž so potom kritika a přispomnjenja přiwdadža; potom so řečnica wuložuje a nastawki čitaja, je-li štó žane wudžěla. Bjeze wšeje samokhwalby móžemy rjec, zo drje smy tutych mało hdy žadni byli, dokelž so skoro žane lěto w hodžinach wšě dočitać njemóža. Z pisanjom naložuje so řečnica najlěpje praktiscy. Hdyž to čas dowoli, so něšto budž z noweho, budž ze staršeho pismowstwa, budž z narodnych pěsni přečita, a so wo serbskich naležnosćach jedna. Tola njetrjeba so tutón rjad na kóždy pad strachoćiwje zakhować, ale přemjenja so mjenje bóle, za tym hač sebi to čas žada. Starši, kaž předsyda towařstwa rěka, zapisuje pak swěru po kóždej hodžinje, što je so w njej džělało, do tak mjenowaneho dnjownika, kotryž přeni džěl hižo prjedy mjenowaneje knihi „Serbowki“ wučinja. Druhi džěl su kwětki, w kotrychž so najlěpše nastawki a wudžělki k wěcnemu wopomnjeću khowaju. Kóžde lěto zawostaji tak swědka swojeho prócowanja. Pozběhowacy je napohlad na wšě 40 do zelenych deskow zwjazanych knihi. Žadne a wšědne, wonjate a barbate kwětki wšěch družinow pisanja

so tu na zelenym trawniku! Někotražkuli je hižo wuryta a do druheje zemje při puću přesadžena, hdžež je bóle widžeć. Łužičan, Serbske Nowiny, Katholski Posol, Jutrnicka, Časopis Maćicy Serbskeje, haj žadyn serbski časopis so jich njehańbowaše. Sam mnohi dobry, haj wubjerny plód w tutej zahrodcy hižo dozrawi. Kaž Larasowy přeložk psalmow z hebrejšćiny, Čěsłowy Kral Přibysław, Bartowy dramaty Na Hrodzišću, Libšowa skladba serbskeje řeče, a je-li hódno hubjeny plónčik naspomnić, kiž posledni wotpadže, předžělany přeložk „Babički“. Na nahladnu syłu mjeńšich wupłodow hakle njechamy džiwać.

Nimo spomnjenych serbskich hodžinow njelutowachu pražscy Serbja ženje tež časa a prócy, zo bychy so tež w druhich wěcach, kiž nawědžitosć a lubosć našeje maćeršćiny njemało spěchuja, wudokonjeli. Ženje njezabuchu do cyła na wažny serbski spěw, runjež je tole wšelakich zadžěwkow a njechačow dla najwobužniša wěc za nas. Čim bóle pak přimachu so hólcy gratu, hdyž rěkaše „słowjanske řeče wuknyć“; wosebje štož čěšćinu nastupa, štož přede všem tež nětčiši najwyšedostojny k. biskop a k. praeses swojim studentam naležnje poručataj. Ale tež ruski, pólski a delnjołužiski so husto wuknje.

Zo tajka džělawosć na samych němskich towaršow, kotřiž džě sobu w jenym domje bydla a kotřiž hewak runje wulkeho respekta před Serbami nimaja, bjez začisća wostać njemóžeše, ale jim připóznaće a wobdžiwanje wunuzowa, móžemy sebi myslić. Dopokaz za to pak mamy w tym, zo drje so žane lěto njeminje, zo by tež tón abo druhi Němc serbsku řeč spóznać so njeprócował. — Wažniši pak hač tole je wliw, kiž měješe Serbowka na druhe studentske towarstwa a na serbski lud, štož pak so wuměrić a wuličić, po tajkim tež wopisać njehodži. — Lěpje hodži so spóznać

wuliw towařstwoweho žiwjenja na swoje jednotliwe sobustawy. Husto dosć so młodži do Prahi přikhadžacy Serbja swojeje serbskeje maćerje hańbuja, jako by wona samsne prawo na zemi być njeměla, kaž žana němska, haj naši Serbja su husto dosć horliwiši Němcy dyžli Němcy sami a njepřećeljo Serbowstwa. Tola to do Serbowki runje prawje přińdu, tu jim zawěsće horde prytle z hlówy wusaja, nic traš z hrubej mocu, ale z rozomnym příkladom; a nic snadź jeno na khwilu, abo doniž su w seminaru, ale na cyle žiwjenje. Wulka syła nahladnych serbskich wótčincow je ze Serbowki wušla. Štó by na příklad njeznał mjena serbskich spisaćelow: Buk, Cyž, Jacslawk, Hórnik, Dučman, Łusčanski, Čěsla, Róla, Kubaš, Laras, Skala, Bjedrichaj, Bart, Libš? Wšitcy wučomcy Serbowki! Nětk ju znajemy, a móžemy z wjesołymi bjesadnikami w Budyšskej towařšni dale spěwać:

„To je ta naša Serbowka,
We čěskim kraju kublana.

Ta zběra, khowa, hromadži,
Štož młode mocy džělaja.

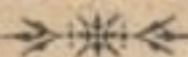
A hdyž so mocy zesylnja,
Dha rosće Serbow nadžija.

Duž »slawa« praju Serbowcy,
Kiž w čěskej Prazy přebywa,

»Slawa« tež Serbstwu lubemu,
A všemu ródnom' Słowjanstwu,

Njeh rosće, kćěje, přiběra,
A do wěčnosće wostawa!“

Filip Rězak.

Nalěće.

Swój puć šla je hruba zyma,
 Z njej tež lód a sněh a nóc.
 Zemja je zas' předobyla
 Hrubu putacu ju móc.

Mile nalěće nětk knježi
 Po wšěm kraju dalokim,
 Wjeselšo zas' běži woda
 Mjeze brjóžkom zelenym.

Lěsy, pola, haj a štomy,
 Wšo so z nowa wožiwja;
 Doły, runiny a hory
 Nalěće zas' wubudža.

Zajac khwatnje ze wsy čěka,
 W polu chce so zežiwić;
 W jamje liška na nóc čaka,
 Kurjeńc mysli wurubić.

W mrócelach sam škowrončk spěwa,
 Sołobik jom' wotmołwja;
 Pysk swój myje w nilkej luži
 Šěra pliška, lastowčka.

Na kukawje škórc sej hwizda
 Wjesoly nad dobyćom,
 Dokelž je sej z hnězda wuhnał
 Wrobla z wulkim bėdženjom.

Młódnny štomik nawoženju
 Lisće, pupki hotuju;
 W kwětnicy jom' bělu róžu
 Woblekaju njewjestu.

Jasmin, tulpa, slónčna róža,
 Naliki a lilije
 Na kwas družčić jimaj póndža,
 Kaž je wašnje zastarske.

Z pychu krasnej Bóh Knjez debi
 Stwórbu: ludžo, pójće dha
 Pohladać na Jeho skutki:
 Lubosć lubosć wubudža!

Jakub Šewčik.

Serbske gymnazialne towařstwo w Budyšinje.

Spisał Jan Gólč.

Nikomu so dziwno zdać njemóže, zo gymnazij w Budyšinje wot najstaršeho časa sem wjele serbskich młodźencow wopytowaše, dokelž tuto město wosrjedź Serbow leži a njehodži so dwělować, zo tući młodzi Serbja bórzy začuchu, zo su jako Serbja bratřa a zo so tohodla bliže stowařsichu. Slědy tajkeho stowařsenja serbskich gymnaziasťow póznawamy hižo w srjedźnych lětach zańdženého lěťstotka. Tak běchu so tež serbscy gymnaziasťojo zjednoćili, jako naš slawny pěsnjeř Zejleř, Kilian (nětko duchowny w Americy) a naš wysokočesceny wótčinc k. Smoleř tu na gymnaziju přebywachu. Tola zjawne založenje serbskeho gymnazialneho towařstwa sta so hakle džen 25. małego rózka 1839 přez Mosaka Kłosopólskeho. Na tutym dnju zhromadźichu so serbscy gymnaziasťojo třoch wyššich rjadownjow w Imišowym wobydlenju, wuzwolichu Mosaka za staršeho a Imiša za podstaršeho a mjenowachu so: *Societas slavica Budissina*. Bórzy po tym wobkrućichu wustawki, kotrež bě starši spisał a towařstwu předpoložil, ze swojimi podpismami. W přenim

času zložowachu towařšojo prócu na hromadženje serbskich narodnych pěsničkow, basnjow a přisłowow a zapisowachu je do wosebitych knihi „Serbskeje Nowiny“. Towařstwo započa tež hižo w tutym času sebi z wrótslawskim a z lipsčanskim towařstwom dopisować. Nětk jednaše so wo to, zo by tuto nowozaložene towařstwo wobtwjerdženje wot gymnazialneho rektora dostało; a to so sta džeń 24. jutrownika 1839. Wot tutoho časa skhadžowaše so towařstwo w přenjeji rjadowni a dosta w přenjeji zhromadźiznje wažny wopyt; mjenujcy mlody Słowak z Wuherskeje, Ludewit Štúr, přińdže na swojim pućowanju přez Łužicu tež do Budyšina a počesći serbske gymnazialne towařstwo ze swojim wopytom; wón je ze swojimi wutrobuhnujacymi słowami dalšemu rozwiwanju a wutworjenju towařstwa wulcy spomožny byl. Štúr bě tež přeni, kotryž Serbow na to dopomni, zo maja jako lud słowjanskeho naroda tež w dalokosći bratrow. Zo pak tež mlodži Serbja wažnosć tutoho wopyta spóznachu, dopokazaja słowa, kotrež do swjeho dnjownika napisachu: „My smy Štúrej wulki džak winojći, přetož wón je nas do znajomstwa z druhimi Słowjanami přinjesł, dawajo listy do Prahi, Pešta a Pressburga. Hdyž Serbowstwo so zaso zběha, budže wulki džak Štúrej winojte. Wón je naše duše z noweji horliwosću k nowemu a sylnišemu prócowanju napjelnil a je nas móčnišo zbudził.“ Towařstwo dopisowaše sebi z druhimi słowjanskimi bratrami, na kotrychž bě je Štúr pokazal, kaž z Kollárom w Pešće, z Hurbanom a Čerwenákom w Pressburgu. W tutym času započa towařstwo so tež wurjadnje skhadžować abo hromadže do wokoliny Budyšina wulěty činić. K tajkej zabawje zhromadźichu so wječor do 1. róžownika 1839 w Budyšinje sobustawy towařstwa a wobnowichu při spěwje swoje bratrowstwo. Na tutym wječoru postaji so tež, zo chce

serbske gymnazialne towařstwo kóždy lěto swój založeniski swjedžen wječor do 1. rózownika swječić. A kajku wažnosć su tute založeniske swjedženje serbskeho gymnazialneho towařstwa za cyle Serbowstwo měle, spóznaje so z toho, zo na tajkim založeniskim swjedženju něšto lět pozdžišo rjana mysl wocući, Maćicu Serbsku založić a zo je so tež woprawdže při tutej skladnosći založila, a je bjez džiwa, zo z radosću na tutón wječor spominamy.

Tak miny so serbskemu towařstwu přenje poł lěta. Na Michała 1839 woteńdže založer towařstwa Mosak Kloso-pólski do Lipska, zo by tam prawiznistwo studował. Z tym zhubi towařstwo pilneho džělačerja, na kotrehož budže přeco rady spominać; wón pak mysleše tež w dalokosći na swoje towařstwo a dari jemu wjele wažnych knihi. Pod Domaškowym staršistwom, kotrehož sebi towařstwo nětk wuzwoli, wudospolnješe so towařstwo dale a nawabi tež seminaristow w Budyšinje, zo sebi serbske towařstwo založichu, tola je tuto towařstwo bohužel bórzy zaso zašlo. Wječor do 1. rózownika swjećeše serbske gymnazialne towařstwo přeni založeniski swjedžen na winicy, na tym měsće, na kotrež naši wótčincy z wulkej radosću spominaja. Jutry 1841 zloži Domaška swoje zastojnstwo a poda so do Lipska. Za staršeho wuzwoli sebi towařstwo Křescíjana Bohuwěra Pfula (Lužana); wón je sebi w stawiznach towařstwa wěčny pomnik stajil ze swojimi pilnymi džělami, kotrež nam knihi, z tamneho časa zawostajene, wobswědčuja. Hdyž Pful gymnazij wopušći, wza Jan Wićaz z Kubšic staršistwo na so a po nim Michał Cyž z Nowoslic († 4. julija 1860). Cyž dawaše šulerjam nižšich rjadownjow privatnje serbske hodžiny a džělaše na to, zo bychu potom hižo přihotowani do towařstwa zastupili. Pod Mrózowym staršistwom, kotrehož sebi towařstwo po Cyžowym woteńdženju wuzwoli, swjećeše to-

wařstwo džen 18. jutrownika 1845 swój založeniski swjedžen, wo kotrymž přeni raz Serbska Nowina powjeda. Tu podpisachu so wustawki Maćicy Serbskeje, wot Smolerja zestajane, wot 34 přítomnych a wučer Kocor dopomni přítomnych na serbski koncert a wułoži, kak so wuwjesć hodži. Na to wotmyslichu sebi přítomni, zo chcedža, je-li móžno, na Michała tajki koncert wuwjesć. Hdyž lěta 1846 Mróz gymnazij wopušći, zhubi towařstwo pilneho a dobreho Serba; na jeho město wuzwoli so Arnošt Bohuwěr Sommer ze Židowa, kotryž towařstwo hač do jutrow 1847 wjedžeše. Na to wuzwolichu sebi serbscy towařšojo Khorlu Augusta Jenča z Čornjowa za staršeho. Jemu mamy so wosebje za to dżakować, zo je wón wšu móžnu prócu na zarjadowanje knihownje nałožil. Swoje pruhowanje wobstawši wopušći Jenč towařstwo a na jeho město stupi Jan August Šolta z Njezdašec (†). Starši Šolta skorži we dnjowniku na liwkosc swoich towařšow a z toho widžimy, zo tehdom wjacy stara dželawosc w towařstwje njebě. Jako skónčnje Šolta swoje zastojnstwo złoži, wuzwoli so za staršeho Jan Sowa z Blóćan. Džen 4. winowca wobdžěli so towařstwo na založenju „Lipy Serbskeje“; nětk dopisowaše sebi towařstwo z Lipsčanskimi, Pražskimi a Khoćebužskimi Serbami a dosta přez to nowy nastork k džělu. Hdyž bě Sowa Budyšin a towařstwo wopušćil, měješe towařstwo G. Julia Rycerja za staršeho. Hdyž bě so přichodny starši J. Sommer z Malešec na Michała 1854 z Budyšina podał, wostachu w towařstwje jenož 3 horliwe sobustawy a staršistwo da so do rukow Jana Augusta Sykory z Malešec. Po jutrach 1855 so na Sykorowe město, kotryž hišće sobustaw towařstwa wosta, Jan Hendrich Bjar z Praskowa za staršeho wuzwoli; wón wodžeše towařstwo derje a njelutowaše žaneje prócy. Dokelž chcyše Bjar Budyšin wopušćić, wza Sykora

při skladnosći poslednjeho založeńskeho swjedzenja, na wownicy swjećeneho, z nowa staršistwo na so. Po Sykorowym woteńdženju wodžeše Robert Imiš ze Smochćic towarstwo pol lěta, potom pak wusny towarstwo a spaše do decembra 1860. Přez prócowanje kand. Bróski zhraba so towarstwo kónc lěta 1860 zaso a wuzwoli sebi za staršeho Křescána Morica Nächstera z Hućiny. Po wulkich prózdninach wustupi Nächster z towarstwa a staršistwo přepoda so K. A. Kalichej z Lutyjec. W tutym času wopytowaše tež k. vikar Hórník zhromadźizny a towaršojo dostawachu přez njeho wšelake powučenje.

Tak skónči Soc. Slav. Bud. w léce 1864 swoje 25. lěto a swjéčeše dzeń 24. jutrownika swój jubilej w sali gymnazija w přitomnosći k. nahladowarja towarstwa diak. Mróza; na wječor bě mandželska k. nahladowarja sobustawy towarstwa přeprósyla a swjedzeń skónči so tu w serbskim domje w radosći ze sławami na gymnazialne towarstwo.

Po tutym času je towarstwo po starym wašnju dale džělało, doniž staršistwo do rukow sławneho Serba Muki njepřińdže. Wón wšu móžnu prócu na to zložil, zo by towarstwo znutřkownje kaž tež zwonkownje po móžnosći wudokonjal a je tež woprawdže towarstwo na tajki skhodzeńk dowjedl, na kajkiž prjedy ženje přišlo njeje a drje z čezka w přichodže dóńdže. Tež taj, kotrajž po nim towarstwo wjedžeštaj, Jan Kral a Jan Křižan, běštaj dobraj Serbaj a džělaštaj pilnje w towarstwje. Hižo posledni čas Mětoweho předsydstwa, kotryž bě po nimaj tute zastojnstwo dostał, so wjacy tak pilnje kaž prjedy njedžělaše, a po jeho woteńdženju přez liwkosć a lěnjosć Serbow wyššich rjadownjow towarstwo cyle zańdže. Tohodla přihotowach so na Michala 1878, runjež běch hakle w delnjej terciji, na wabjenje swojeho nana a k. Smolerja na nowo-

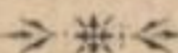
założenje towarstwa. Duž zeńdžech so z dwěmaj Serbomaj, z Khorlu Sykoru a z Otu Jurkom, a załožich z nimaj z nowa towarstwo. Mi přepoda so staršistwo a Sykorje podstaršistwo. Wudžělachmy sebi wustawki a podachmy je do ćišća, zo móhle so kóždemu sobustawej do ruki dać. W léće 1879 swjećachmy swój 40lětny založenški swjedžen w Hodziju a wuzwolichmy při tutej skladnosći tajkich, kotřiž běchu so jako sobustawy wuznamjenili, a tajkich, kotřiž, runjež njeběchu sobustawy towarstwa, sebi tola w džele za Serbstwo wulku khwalbu dobychu, za čestnych sobustawow. W jutrowných prózdninach lěta 1880 swjećachmy založenški swjedžen we Łazu a wopytachmy hromadže row sławneho pěsnjerja Zejlerja.

W tutym času mějachmy wjele přescěhanja znjesć a to wosebje wot Serbow wyššich rjadownjow, kotřiž běchu zawinowali, zo bě towarstwo zašlo. Tola Handrik z nižšeje primy so wot tajkich wotrodžencow dželeše a přistupi do towarstwa. Tak přibjeraše towarstwo a dosta mócnu podpjeru, jako naš čestny sobustaw k. dr. phil. Muka sem za wučerja přińdže. Na Michała 1880 pomjenowa jeho ministerstwo za nahladowarja towarstwa a wobtwjerdzi towarstwo z nowa. Nětk rosćeše towarstwo a měješe stajnje 14—16 sobustawow. Jutry 1883 dyrbjach swoje staršistwo zložiť, dokelž mi wučerjo prikazachu, zo dyrbju wjacy časa na wudospolnjenje w němskej řeči naložiť, a mi zakazachu w serbskim towarstwje dželać. Towarstwo wuzwoli sebi M. Handrika za staršeho, kotryž bě tu z pruskeho gymnazija přišoł, zo by so tu we Łužicy w serbskej řeči wudokonjał, a staraše so wo tuto towarstwo do Michała 1883. Tu wopuści nahladowar towarstwa k. dr. phil. Muka naš gymnazij a Budyšin; towarstwo dželeše so z ćežkej wutrobu wot njeho so bojo přichoda. Ta bojosc tež njebě bjez winy,

přetož nowy rektor zakaza dalše wobstaće towařstwa a sobustawy dyrbjachu towařstwu spadnyć dać, byrnjež bychu rady dale džěla. Tohodla je towařstwo hač do nětko wotpočować dyrbjalo. Ja z wutrobu přeju, zo by gymnazialne towařstwo bórzy zaso swoje prawo dostało a dale za wudokonjenje swoich sobustawow skutkować móhlo; přetož wšitcy, kotřiž běchu něhdy sobustawy tutoho towařstwa, budža wobswědčeć, kajku wažnosć ma towařstwo mjez serbskimi gymnaziastami a dźiwajo na duchownu nuzu mjez Serbami, njebudže drje nchtó, kotryž by na wužitku tutoho towařstwa dwělował. Njeh Budyšscy gymnaziastajo bórzy zaso spěwaju:

Bratrowstwo sej zawdawamy
 W wótčinskich tych wutrobach,
 Jednotu sej přisahamy
 K dobrom' skutkej w Łužicach!

W Rakecach, dzeń 25. nalětnika 1884.

P ř e m y s l e n a .

Ballada wot Jakuba Čišinskeho.*

(Nowy předžělk.)

Hoj na konjoch rjehotatych
 Pachola so zjězdźuja bryšne.
 W družčich drastach błyskotatych
 Holiča so skhadźuja pyšne.

Kajki to klinkot a brinkot a wyskanje?
 Kajki to hołkot a tołkot a piskanje?

* Čišinski je přemjenowanje našeho wubjerneho basnika k. Jakuba Barta.

Na kwas wšo so hotuje. —
 Jena doma sedži sama,
 Z ćežkim dychom zdychuje,
 Žalosćicy rucy lama.

„Běda! Wjacy njebydli
 We wutrobach stara wěra!
 W čłowjekach wjac njesydli
 Lubosćow mi swjata swěra!

Z falšom swět so zakhmurja:
 Z druhej šoł wot wěrowanja!“
 Z ćežkej myslu ponurja
 Do němoh' so bėdowanja. —

Drknje holčo wbohuške,
 Stysknu skóržbu počnje z nowa:
 „Hdže mi městno němuške,
 Kiž tu moju hańbu skhowa? —

Česće kuzło zblědnjene! —
 Ha! kak pali mje wěnc česće
 Rućany! — Preč hanjene
 Mjeno moje, wětry, njesće! —

Smilće so: Tam za plotom
 Do němej' row ryjće rjadki
 Hrěch a hańbu — —!“ Z třepotom
 Tu so sypnje do hromadki. —

Skoči smyk k trunje a wjesolosc z woči.
 W reji hólce holiču spēwa wo meji. —

Pili, hrali, rejwali
 Kwasarjo do ćmowej' nocy.
 Božemje sej zawdali,
 Hdyž nóc hižo zhubja mocy. — —

Honač spěwa k młodom' dnjej,
 Stawać kaza sparnom' swětej.
 Wusnył wotročk hišće njej';
 Hłowa brunči z krewju zhrětej.

Wótčenaš je prajił drje,
 Tola přez hłowu so woža
 Hrozne mysle přenjendrje;
 Njeměrnny so zhraba z loža.

Jemu je, kaž swěćička
 Była w hródzi a kaž małe
 Do zahrody durička
 Z ćicha bychu zakurkałe.

Stawać tola čas 'šće njej'.
 Kajki to mi lažak nócny!
 Takle wotročk mysli sej,
 Lehnje so a wusnje sprócny. — —

Woheń! Dom kwasny so pali, dom krasny!
 Ze štórmom zwoni. Wjes k wóhnjej so honi.

Žónska steji nazdala;
 Poł je jeno zhotowana;
 Dźiwje woči wuwala,
 Hroznje šćeri so kaž pjana.

„Praja, prawa we hłowje
Njejsym.“ Do wohenja škara
Babotajo surowje:
„Tajkale je w heli para.

Hihi, kak to skakota!
Takle so mi duški pala.“ —
„„Slyšće, što to babota!““
Šeptaju sej wot nazdala.

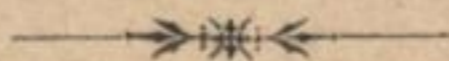
„Nawoženja, aj, aj, aj,
Pojědžemój k wěrowanju.
Sobu wozmu džěčko naj',
Zaswěćila k rejowanju.

Bjez reji to zrudny kwas!
K rejam, k rejam, nawoženja!“
Hrabnje joh' a pušći zas,
Ćeri přeč bjez dodžerženja. —

Nawoženi w prostnjenju
Zahaći so słowo we rće;
Młodu žonu w zecnjenju
Zkoši blědu jandžel smjerće. — —

Přemyslenu při haju
Namkali su bjez žiwjenja.
Dwójcy zwón je po kraju
Kazał wječor do modlenja. —

Dwoje było třěći dzeń
Na keřchowje žaloscenje.
W cuzy kraj šoł nawoženj,
Wjacy njewrócił so ženje.

Serbski seminar w Hodźiju.

Serbski předařski seminar, kiž so pod wodženjom knjeza fararja ryčerja H. Imiša na Hodźijskej farje kóždolětnje 4 njedzele w měsacomaj augusće a septembrje wotbywa, ma tón zaměr, na duchownstwo studowacych Serbow a serbskich kandidatow za duchownske zastojnstwo w serbskich wosadach přihotować. Hižo dolho žadachu mnozy, zo bychu ěi ewangelsko-lutherscy duchowni, kiž maju džělo swojeho cyleho žiwjenja serbskim wosadam poswjećić, tež składnosć měli na šulach serbsku rěč dokładnje nawuknyć. Tajku składnosć pak skićeštej Budyšske gymnasium a Lipsčanska universita jenož w njedosahacej měrje.

W léce 1875 wobroći so hłowna konferenca serbskich duchownych, ke kotrejž so tež Lipsčanska theologiska fakulta přizamkny, z próstwu na ministerstwo, zo by tutej nuzy wotpomhało. Naše wysoke ministerstwo kulta bě hnydom k tomu hotowe, a powola k. profesora ryčerja dr. Pfula na universitu do Lipska za lektora serbskeje rěče. Dokelž pak runje tehdy tutón knjez ćežcy skhorje, wosta tuto wobzamknjenje njewuwjedžene. Krajna sakska synoda, w léce 1876 zwołana, wuradžowaše tež wo dotalnym njedostatku a kak by so tomu wotpomhało. Při tym wupraji synodal k. prof. Luthardt, zo by najlěpje serbski duchowny w času wulkich prózdninow serbskich studentow a kandidatow na někotre njedzele w swojim domje rozwučował. Wysoke ministerstwo bě samsneho měnjenja a položi tajke rozwučowanje a z tym wodženje serbskeho předařskeho seminara do rukow knjeza fararja Imiša w Hodźiju. W léce 1877 wot 15. augusta hač do 15. septembra měješe so přeni serbski seminar. Wón bě wot 5 studowacych a 2 kandidatow wopytany. Hač dotal je so w samsnym času kóždolětnje wotbywał ze z wjetša runej ličbu studowacych.

Rozwučowanje pod wustojnym wodženjom k. fararja Imiša wobsaha theoretisku stronu serbskeje řeče kaž praktisku serbskeho duchowneho. Kóždy dzeń so někotre hodžiny naložuja na zhromadne přeloženje němskeho diktata do serbsciny, při čimž so zakonje serbskeje řečnicy wuložuja a wukładuja. K tomu přizamknu so katechisacije ze serbskimi šulskimi džěćimi, serbske předowanja w Božim domje, kaž tež přihotowanje k wšěm druhim zastojskim džělám. Tež wšědna rozmołwa, w kotrejž so stajnje na čistosć řeče hlada, ma přeco přichodne zastojsnstwo na wočomaj.

Wšitycy so tam z wulkim wjeselom zhromadźuja a maja so tam kaž džěći w staršiskim domje. Či, kiž su lubosć a woporniwość Hodžijskeho k. fararja jako studentojo wužiwali a kiž su hižo w zastojsnstwje, wjedza, kak wulka dobrota a wažna wěc za serbskich duchownych kaž za serbske wo-sady je naš serbski předařski seminar w Hodžiju. Njeh dale rosće a kćěje a njeh Bóh hišće dołho nam zdžerži jeho wustojneho přenjeho wodžerja knjeza fararja ryčerja
H. Imiša!

Jan Křižan.

Zloty kołwrot.

I.

Zémowoh' lěsa přez pola
Hlej tu młodoh' panika.
Spěšnoh' pohonja sej konja,
Wjes'le pódkowički zwonja;
Jěcha lutki sam.

A před khěžku z konja hop!
A na khěžku: klop! klop! klop!
„Wotewrće mi, dobri ludžo!
Zmylich šćežki w lěsu błudžo,
Dajće wody pić!“

Wuńdže holčo, měje kwět,
Njeznał tajkej' krasny swět;
Čěra wody ze studnicy,
A zas spěšnje ku přaslicy,
Předže, předže len.

Kaž by njewjedzał, što chceł,
Panik pića pozabył;
Spodžiwa so ćeńkej nići,
Woči njem'že wobroćići
Z předlče pěkneje.

„Swobodna-li ruka ěi,
Ty być dyrbiš žona mi!“
Krew so liny po wšěm čole:
„Ach mój pano, nimam wole,
Khiba chce-li mać.““

„Aj, hdže je dha twoja mać?
Njej' tu jeje nihdže znać.“ —
„Wušła do města ze sotru,
Wopytać tam lubu kmótru,
Mać mi přirodna.““

II.

Nimo lěsa přez polo
Hlejće zas tu jězdneho;
Spěšnoh' pohonja sej konja,
Wjes'le pódkowički zwonja,
Blizko khěžčičcy.

A před khěžku z konja hop!
Na khěžku přec: klop, klop, klop!
„Wotewrée mi, dobri ludžo,
Wohladam njech sam so rudžo
Swoje wjesele!“

Wuńdže baba koža kósć:
„Hoj, što přinjese nam hósć?““
„Njesu tebi w domje zmjenu,
Za žonu chcu džowku jenu,
Džowku přirodnu.““

„Hoho pano! kajki dźiw!
Štó by tole pomyslił?
Rjenje witam, žadny hósće,
Tola ani njewěm, što sće?
Kak sće přišoł k nam?““

„Sym tej' zemje kral a knjez,
Njehladam wšak na pjenjez:
Dam ěi slěbra, dam ěi złota,
Dowjedu njech wot kołwrota
Džowku do hrodu.““

„Hnadny kralo! kajki dźiw!
Štó by tole pomyslił?
Ach wšak njejsmy nihdy hódni,
Njejsmy ani runoródni
Wašej miłosći.“

Ale dobru radu mam:
Za přirodnu — swoju dam;
Podobna je druhej džowje,
Jako wóčko wóčku w hłowje,
Nić jej' židžana.““

„Špatnje radžiš, babička,
Čiń, kaž poručam ěi ja:
Z ranja hdyž so swětło zrodži,
Přirodnu mi dopřewodži
Na kralowski hród!“

III.

„Stawaj, džowčička, je čas,
Kral juž čaka, budže kwas;
Toho sym so njenadžała —
Bóh dał strowa wužiwała —
W hrodže kralowskim!“

„Sotřička, aj, hotuj so,
W hrodže budže wjeselo;
Wysoko sy dostupila,
Nizko mje tu wostajila —
Strowa wužiwaj!““

„Pój duž, Dorka naša, pój!
Swarječ móhl traš luby twój;
A hdyž dóndžeš k mjeznej hrjebi,
Dom wjac njepomysliš sebi —
Pój duž w skoku, pój!“

„Maćeřka, ach rjekńće 'nož,
Što sej bjerjeće tón nož?“
„Nož — aj potrjebamy rady,
W keřkach lakaja zle hady —
Pój duž w skoku, pój!“

„Sotra, luba sotřička,
Što íi w rucy sekera?“
„Porubamoj dźiwje zwěrjo,
Za štomom so na nas měrjo —
Pój duž w skoku, pój!“

Džěchu do srjedz młodziny:
„Ty sy had, te zwěrjo ty?“
Doł a hora zaplakaštej,
Kak dvě žonje přesěhaštej
Wbohu holičku!

„Nětk so wjesel mojedla
Z panom kralom knježerstwa:
Wobjimaj jom' šwižne čělo,
Hladkuj jasne jeho čolo,
Pěčna holička!“ —

„Maći, radu potrjebam:
Hdže tej woči, stawy dam?“

W hustej, čmowej keřčinje
Kak so holčcy stało drje?
Šěsć ju ranow zabolalo,
Z nich so žiwjenje ji lało
Na zeleny moch.

„Njewostaj mi pódla čěla,
Zo jich něchtó njepřidžěla,
Radšo sobu wzmi!“

Džěštej překi přez khójny:
„Nic so, džowka, njeboj ty!
Podobna sy tamej džowje,
Jako wočko wočku w hłowje;
Nic so njestrachuj!“

Bližeštej so do hrodu,
Kral tam steji při woknu;
Zwoblekany w šaće drohim
Wuńdže witać z knjejestwom mnohim,
Zrady njeznajo.

Běše kwas — sam žiwy hrěch,
Njewjesta je luty směch;
Běchu hody, zwjeselenja
Hudźby, reje wokřewjenja
Do sedmeho dnja.

A hdyž swita wosmy dzeń,
Do bitwy dze nawožen:
„Měj so rjenje, pani moja,
Jědu do kruteho boja,
Na njepřecela.

Wrócu-li so z bitwy zas,
Dóndže namaj złoty čas;
Mjez tym k wopomnjeću mojom'
Džělaj na kołwroće swojom,
Pilnje doma předz!“

IV.

Zešlo wulke zbože ji —
Nětko blisko při smjerći:
Čělo blědnje, krew so syda,
Běda tomu časej, běda!
Hdyž ju widzał kral!

A tu z lěsnoh' skalnišća
Hlejće šěroh' šědźiwca:
Brodu ma hač do kolena,
Wzawši ćěło na ramjenja
Do prózdnjeńcy nješt.

„Staiń mój pachole a dźi,
Złoty kołwrot sobu wzmi:
W kralowskim jón hrodže předaj,
Za druhe pak nihdy njedaj,
Khiba za nozy!“ —

Pachoł w wrotach sedžeše,
Złoty kołwrot dźeržeše.
Kralowa při woknje dźěla:
„O bych jeno kołwrot měla,
Ryzy ze złota!

Dźi so maći woprašec,
Što drje za kołwrot chce měc?“
„Kupće, pani, drohi njeje,
Nan mój ludźom runja přeje:
Za dvě nozy je.“

„Za nozy!? aj, dźiwna wěc!
Ale kołwrot měc chcu přec;
Dźiće, maći, do komorki,
Stej tam nozy našej' Dorki,
Dajće jemu jej.“

Pachoł nozy bjerješe,
Do lěsa so wróćeše. —
„Podaj, synko, žiwej' wody,
Njeh je ćěło bjeze škody,
Kaž je było hdy.“

Ranu k ranje položil,
Nohu z nowa wožiwił;
W jedyn cyłk zas zrostło ćěło,
Kaž by wěčnje strowe bylo,
Čiće bjez škody.

„K polcam synko běž a dźi,
Złotu přaslicu sej wzmi;
W kralowskim ju hrodže předaj,
Za druhe ju nihdy njedaj,
Khiba za rucy!“ —

Pachoł w wrotach sedžeše,
Přaslicu sej dźeržeše.
Kralowa při woknje dźěla:
„O zo přaslicu bych měla
Złotom' kołwrotej!

Stańće z lawy, maćeřka,
Za čo je ta přaslica?“
„Kupće, pani, droha njeje,
Nan mój ludźom runja přeje,
Na dvě rucy je.“

„Za rucy!? aj, dźiwna wěc!
Ale měc ju dyrbjju přec;
Dźiće, maći, do komorki,
Stej tam rucy našej' Dorki,
Dajće jemu jej!“

Pachoł rucy bjerješe,
Do lěsa so wróćeše. —
„Podaj, synko, žiwej' wody,
Njeh je ćěło bjeze škody,
Kaž je było hdy.“

Ranu k ranje položil,
Ruku z nowa wožiwił;
W jedyn cyłk zas zrostło ćěło,
Kaž by wěčnje strowe bylo,
Čiće bjez škody.

„Skoč, mój synko, khětře běž,
Wzmi wšak złoty kudzele tež;
W kralowskim jón hrodže předaj,
Za druhe pak nihdy njedaj,
Khiba za woči!“ —

Pachoł w wrotach sedžeše,
Złoty kudželec dđeržeše;
Kralowa při wohnje džěła:
„O, bych kudželec jeno měła
Na tu přaslicu!

Stańće, maći, dźiće zas,
Što by stał tón kudželec nas?“
„Za dvě woči! hinak njeje,
Tak nan kruće sebi přeje:
Za dvě woči je.“

„Za woči!? što słyšať to!
Što je nan twój, pacholo?“
„Njeje trjeba znać wam nana,
Njenańdže joh' duša žana,
Khiba přińdže sam.“ —

Nimo tři su njedzele,
Z wójny kral dom přijědže:
„Kak so wjedže, pani miła,
Była-li sy starosćiwa
Słowow poslednich.“

„W hrudzi sym je nosyła,
Słyšće, što sym kupiła!
Hlejće, što to do kołwrota,
Přasleca, kudželec — z ryzy złota,
Wšo k wam z lubosće.“

„Pój so, pani, posadźić,
Wupředź mi tež zlotu nić!“ —
K kołwrotej so pani sydła,
Zawjerćała, z dobom zblědła —
Běda, kajki spěw!

„Wrr — wrr — zlu to předže nić!
Přišla krala wobšudźić:

„Maćeřka, što započec?
Ja tón kudželec dyrbju měć!
Dźiće zas tam do komorki,
Stej tam woči našej' Dorki,
Njeh jej wotnjese!“

Pachoł woči bjerješe,
Do lěsa so wróćeše. —
„Podaj, synko, žiwej' wody,
Njeh je ćělo bjeze škody,
Kaž je było hdy.“

Woči w dólčki položil,
Zhasły woheń wožiwiť;
Holička so rozhlad'wala,
Nikoho tu njewidžala,
Sebje samotnu.

V.

Přirodnu je sotru biła,
Stawy, woči wurubiła,
Wrr — wrr — zla to nić!“

„Kajki tola kołwrot maš?
Što mi dźiwne zejhrawaš!
Zahraj, pani, hišće z nowa,
Njewěm, što to dźiwne słowa;
Předź mi, pani, předź!“

„Wrr — wrr — zlu to předže nić!
Chcyła krala wobšudźić:
Njewjestu je zarubała,
Sebje za nju wudawała,
Wrr — wrr — zla to nić!“

„Strašiwje mi powjedaš!
Njejsy tak, kaž być so zdaš!
Zahraj, pani, króc mi třeci,
Kak so kołwrot złoty wjeći;
Předź mi, pani, předź!“

„Wrr — wrr — zlu to předže nic!
 Přišla krala wobšudzić:
 Sotra w lěsu w zawutlenju,
 Wzała sy ji nawoženju,
 Wrr — wrr — zła to nic!“

Kral hdyž słowa zasłyšał,
 Konja wzał a k lěsu hnał:
 Pytał, wołał w émowym lěsu:
 „Hdže sy, Dorka moja? njesu
 Wumoženje éi!“

VI.

Z lěsa k hrodej přez pola
 Z holčku pan so nawróća;
 Do skoka sej honi konja,
 Wjes'le pódkowički zwonja
 Na kralowski hród.

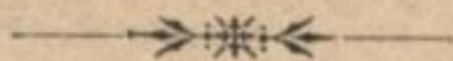
Wróćichu so kwasy spjet,
 Njewjesta kaž meje kwět;
 Běchu hody zwjeselenja,
 Hudźba, reje, wokřewjenja
 Přez tři njedže. —

A što mać ta babica?
 A što džowka hadźica?
 Wuja štyri wjelki w lěsu,
 Kóždy jenu nohu njesu
 Z éłow žónskeju.

Z hlówy woči wuklótej,
 Rucy, nozy wotéatej:
 Stož stej holčcy wuradziłoj,
 Samej sebi nazhoniłoj
 W lěsu hłubokim.

A hdže zloty kołwrot je?
 Kajki spěw nětk zahraje?
 Trójcy jeno zehrać žadał,
 Dale nchtó njewohladał
 Ani njesłyšał.

Po Erbenowym wobdžětał M. B.

Serbske towařstwo „Sorabikum“ w Lipsku wot lěta 1716—1884.

Zestajaloj Handrik a Gólč.

Najstarše wšitkich serbskich towařstwow je serbske
 předařske towařstwo w Lipsku, kotrež lěta 1716 šěsć stu-
 dowacych serbskich młodźencow založi. Běchu to: Ast
 (Haloza) z Budyšina, Šěrach z Krjebje, Mosak z Njeznarow,
 Bjar z Łaza, Knježk z Maleho Dažina a Bulitius z Křišowa,
 wšitcy studowacy duchownstwa. Rozpominawši, kak ćežko

je za studenta duchownstwa, hdyž njeje so w času swojeho studowanja w maćeřnej řeči wudokonjał, potom duchownske zastojnstwo mjez Serbami zastarać. Duž založichu z dowolnosću dekana theologiskeje fakulty, zo smědža w Pawołowej cyrkwi swoje serbske předowanja dźeržeć, serbske towařstwo a stupichu džen 10. decembra 1716 jako „serbske předařske towařstwo“ na zjawnosć. Dokelž pak ličba Serbow w Lipsku studowacych lěto wot lěta wotebjeraše, wusny towařstwo lěta 1723 a hakle, hdyž bě stud. theol. Hercog z Bobolc do Lipska přišoł, wocući towařstwo zaso. Na jeho napominanje zjednoći so z nim 6 serbskich studentow a wobnowi serbske towařstwo w Lipsku. Po tutym wobnowjenju je serbske towařstwo w Lipsku dale dźělało wot lěta 1728 hač 1766; lěta 1755 sta so přeměnenje w towařstwje z tym, zo so tež serbskim studentam druhich fakultow zastup dowoli, a njebě to bjez wužitka, dokelž so dźělawosć towařstwa tež na druge wěcy rozšěri. W tutym času započachu sobustawy towařstwa wosebity rjad nosyć, kotryž wobsteješe ze slěborneho triangela, do kotrehož běchu słowa „*Soraborum salutē*“ zaryte. Tutón rjad je towařstwo dołhe lěta nosyło, doniž so jemu po khurwjerchowskej přikazni z Draždžan njewza. Nětko bližeše so 50lětny jubilej serbskeho towařstwa a džen 10. decembra zhromadźichu so w 1 hodź. wšitke sobustawy (10 rjadnych a 12 wurjadnych) w Pawołowej cyrkwi k swjedžeńskej Božej službje, při kotrejž měješe podstarši towařstwa Rynč z Wjelečina rjane serbske jubjelske předowanje. Někotři duchowni, kotřiž běchu něhdy sobustawy towařstwa, zjednočichu so a wudachu k wopomnjeću 50lětného jubileja serbskeho towařstwa knihu z napismom: „Krótki wobsah hornjołužiskich serbskich cyrkwinskih stawiznow.“ Přez wulku česć, kotraž bě so serbskemu towařstwu při skladnosći 50lětného jubileja dostała, pozběhny so

towařstwo zaso k žiwemu džělu a wobzankny tež, zo njecha wjacy Němcow, kotřiž serbskeje řeče cyle mócní njejsu, do towařstwa přiwzać, kaž bě so to w poslednim času stawało. Lěta 1768 zhubi towařstwo z wustupom Raka z Čornych Noslic swěrneho a džělaweho sobustawa, kiž bě 6 lět dolho w towařstwje był a so do Budyšina přesydlí. Dokelž pak serbscy studenci wot lěta 1770 přeco bóle wotebjerachu, bě dotalny starši nuzowany, w započatku lěta 1774 towařstwo rozwjazać a swoje zastojnstwo zložić. Hakle lěta 1778 přińdžechu zaso lěpše časy za towařstwo; Mičcy z Kupoje radži so džeń 19. junija 1778 towařstwo ze spanja wubudzić. W tuctym léce wobstara sebi towařstwo tež swój pječat z dwěmaj serpomaj we woPONJE a z napismom: „*Sigillum soc. sorab. Lips.*“ Zo sebi serp do swojeho woPona wza, sta so tohodla, dokelž so tehdy mjeno Serbow njeprawje wot serpa — něhdušeje brónje we wójnje — wotložowaše. Jara njerad džěleše so towařstwo w léce 1779 wot swojeho swěrneho podstaršeho Mički, kotryž Lipsk wopušći; a w léce 1780 čehnještaj zaso dwaj wobnowjerjej towařstwa, Liška a Klin, wotsal. Na město dotalneho staršeho Ruški, kotryž bě so po dokonjanych studijach jako domjacy wučer do Móskwy podał, wuzwoli so za staršeho Brahc. Dokelž bě so wjele lužiskim a njełužiskim Němcam zastup dowolił, z kotrychž běchu so mnozy zaso wuzamknyć dyrbjeli, wobzamkny so, zo so Němcy přijec njesmědža, tola hižo w léce 1795 bě zaso wjele Němcow w towařstwje. Dokelž ličba Serbow přeco bóle wotebjeraše, dobychu Němcy přemóc, zo běchu w léce 1804 mjez 8 sobustawami jenož 3 Serbja. Po smjerći dotalneho předsydy towařstwa k. prälata prof. dr. Buršera přepoda so předsydstwo k. prof. Karusej, kotryž towařstwo z nowa zarjadowa. Tak dosta towařstwo cyle hinaši napohlad: wurjadne němske sobustawy buchu porjadni a to-

wařstwo dźeli so do serbskeho a němskeho wotrjada. Přeni starši serbskeho wotrjada bě Rychtař z Wjelećina. Hdyž bě w léce 1807 dotalny předsyda wumrjel, wuzwoli so za noweho k. diakonus Goldhorn; we towařstwje bě tehdom mjez 5 sobustawami jenož 1 Serb; a jako tón Lipsk wopuści, běchu přeni raz Němcy jeničke sobustawy towařstwa. Tohodla přewobroći so tež mjeno towařstwa a rěkaše nětko město „serbske“: „lužiske“ předařske towařstwo. Dokelž pak běchu w léce 1810 jenož hišće 3 Němcy w towařstwje, rozeńdže so towařstwo cyle w nadźěji na lěpše časy. Hakle w léce 1814 radži so wulcyzaslužbnemu Serbej Lubjenskemu towařstwo z nowa založić a bě tehdom w towařstwje 13 serbskich a 5 němskich studentow z Lužicy. Wobzankny so, zo ma so přichodnje z jeneho naroda starši a z druheho podstarši wuzwolić a Lubjenskemu přepoda so staršistwo. W towařstwje pak založi so zaso serbski wotrjad, kotrehož stawizny chcu dale jenož Serbam zajimawe powjedać. Bě pak wot 17. julija 1814 sem zaso kóždy tydzeń serbska zhromadźizna a w njej rozsudžachu so wot sobustawow wudźělane nastawki. Wot Michała 1814 započachu tež zaso pod nawjedowanjom Lubjenskeho w Domašowej cyrkwi serbski předować. Wosebje wažny dzeń za towařstwo bě dzeń 10. decembra 1816, přetož tón dzeń swjećeše towařstwo swój 100lětny jubilej. Swjedzeń započa so z Božej službu w Domašowej cyrkwi, hdžež podstarši Götz němske předowanje dzeržeše, po němskim předowanju pak wustupi starši Lubjenski z rjanej serbskej rěču. Popołdnju zeńdžechu so hišće raz Serbja sami w Božim domje, hdžež jim jich starši serbscy předowaše. Dzeń 23. měrca lěta 1817 wopuści wot wšitkich sobustawow horcolubowany starši Lubjenski Lipsk a tež swěrný Serb Klin, kotryž bě w towařstwje ze sekretarom był, čehnješe wotsal. Nětko rozwučowachu so Serbja

pod nawjedowanjom Gudy dale w swojej maćernej rěči. Na Gudowe město stupichu pozdžišo Mikławš Möhn z Budyšina a Bajer ze Smělneje. Džělaše so w towarstwje dale ze wšej pilnosću a za to mamy so tamnym dostojnym mužam džakować, kotřiž towarstwo w tamnym času wodzachu; běchu to w lětach 1821—1829 Jakub z Budyšina, Łahoda z Tunic, Bróska z Rakojdow, Krügar z Hrodžišća. Krasnje kćěješe towarstwo pod Krügarjowym staršistwom, jako bě tež Zejler sobustaw. Wón bě woprawdže duša cyleho towarstwa, a tu wuwi so tež jeho pěsnjeński dar; mamy hišće někotre wubjerne spěwy, kotrež je wón w Lipsku pěsnił. Wudawachu so tež pisane serbske Nowiny pod nawjedowanjom Krügarja a Zejlerja runje 60 čisłow. Do jutrow 1829 wopušćistaj pak bohužel tutaj Serbaj Lipsk a z jeju woteńdženjom wusny tež towarstwo. Tola hižo w léće 1831 zastupichu zaso horliwi Serbja do towarstwa a wobnowichu towarstwo; Penckej z Bělčec přepoda so staršistwo serbskeho wotrjada. Po jeho woteńdženju traješe towarstwo hišće do lěta 1834, po jutrach tutoho lěta pak zaso wusny. Tola bórzy wobnowi Krušwica z Wulkeho Radšowa towarstwo, ale towarstwo móžeše hakle po starym wašnju džělać započec, hdyž bě tu zaso něšto Serbow přišlo. W tutym času listowaše sebi towarstwo tež z wodžerjom Wrótslawskich Serbow, ze Smolerjom. Wón wuzwoli so za čestneho sobustawa a je přeni był, kotrehož je towarstwo dla zaslužby wo serbsku rěč na tajke wašnje počesćilo.

Po Wanakowym woteńdženju wotpočowaše towarstwo zaso krótki čas do lěta 1840; w januaru tutoho lěta započa towarstwo zaso pod Jäkelowym staršistwom z Budyšina džělać, tola nazymu wusny zaso, dokelž běštaj tu jeno dwaj Serbaj. Hakle w léće 1849 zbudžichu 4 Serbja towarstwo do noweho žiwjenja, ke kotrymž so 3 družy Serbja při-

zamknychu, runjež sobustawy předaárskeho towařstwa njeběchu; Sommer wuzwoli so za staršeho a Jenč za pisma-wjedźerja. Towařstwo pozběhny so zaso a kćěješe kaž něhdy pod Zejlerjom, sobustawy pisachu pilnje do serbskich časopisow a nowinow. W léće 1851 wuzwoli so tež za staršeho cyłego předaárskeho towařstwa Jenč, kotryž móžeše nětk wjele za Serbow skutkować. Tola po Jenčowym woteńdženju 1852 zasta stare žiwjenje a hakle hdyž běštaj tu dwaj nowaj Serbaj, Gólč z Duboho a Rycer z Wóslinka, přičahnyłoj, započa towařstwo zaso pilnje džělać.

Tak kćěješe tež towařstwo w léće 1858 pod staršistwom Bjara z Praskowa, kotryž bě so na město Sommera wuzwolił; bohužel pak steješe towařstwo hižo w léće 1859 při rowje swojeho lubowaneho staršeho, kotryž bě tež starši cyłego předaárskeho towařstwa byl. Staršistwo serbskeho towařstwa přepoda so Sykorje z Malešec. Z lětom 1860 woslabny pak towařstwo zaso, dokelž wjele horliwych Serbow Lipsk wopušći. W léće 1861 započa so pod Imišom z Bohowa zaso pilnišo džělać. W tutym času doby tež towařstwo woprawdźiteho předsydu, k. dr. phil. Hermana Lotzu, a tón so stajnje prócowaše, zo by Serbow w serbsćinje a słowjansćinje rozwučował; nimo toho dowoli k. duchowny Mróz we Wahrjenje sobustawej w tamnišej cyrkwi serbski předować. Tola bohužel měješe towařstwo w tutym času hubjene nazhonjenja, přetož starši serbskeho towařstwa wumrje nahle, k tomu přińdže hišće wójna a mór. To bě wina, zo towařstwo swój 150lětny jubilej tak swjećić nje-móžeše, kaž by to chcyło; hakle džen 22., 23. a 24. julija 1867 móžeše swój swjedžen rjeńšo swjećić. Sta so to z Božej službu w Pawołowej cyrkwi, při kotrejž k. duchowny Bróska z Křišowa serbski předowaše, tež při hosćinje spěwaše so serbscy a slawješe so na Serbow. Starši serbskeho towař-

stwa bě w tutym času Ryčeř z Budestec. W přichodnych lětach je drje towarstwo po starym wašnju dźělało a mamy powjesć, zo je wokoło lěta 1872 Rězbařk starši towarstwa był, jeho naslědnikaj běštaj Garbař a Běrnik. W tutym času přičahnyštaj dwaj swěrnaj Serbaj do Lipska, Muka a Holan, a taj wubudźištaj w towarstwje nowe žiwjenje. Towarstwo wuzwoli za staršeho Renča a pozdžišo zastupowaše Měto tute zastojnstwo. Po Mětowym woteńdženju dyrbyeše towarstwo krótki čas wotpočować, dokelž tu žadyn Serb njebě. Jako Handrik w lěće 1882 do předařskeho towarstwa zastupi, wobnowi wón tež zaso „Sorabikum“ a je so tež pod jeho nawjedowanjom hač do tutoho dnja po starym wašnju pilnje dźělało. W tutym času wobsteji towarstwo z 5 rjadnych sobustawow a z 2 wurjadneju. Nimo toho zhromadźuja so tež sobustawy, kotrež na duchownstwo studuja, we wulkich prózdninach pola k. fararja ryčeřja Imiša w Hodźiju a přihotuja so tam pod jeho wubjernym a swěrnym wodženjom, zo móhli něhdy zastojnstwo mjez Serbami zastarać. Bóh daj tež tutomu towarstwu dale rosć a kćěć a skutkować Serbam k wužitku!

—❖—

„S w o b o d a“,

towarstwo Serbow krajnostawskeho ewangelskeho
seminara w Budyšinje.

Napisal H. Knjez.

„**D**žělaj a spěwaj!“ to bě ze wšeho spočatka hesło našeho towarstwa. Runjež ma tute rjane hrónčko našeho luda njewobmjezowanu plaćiwosć za kóždeho čłowjeka, dha njehodži so wone tola na nikoho tak derje a tak po słowje nałożować, hač na serbskich seminaristow a na towarstwo

mjez nimi. Zo by mjenujcy seminarist něhdy jako serbski wučer swoje zastojnstwo tež prawje a derje zastejał, dyrbi „dželać“, to rěka: dyrbi so wudospolnjeć w znajomosći a w naložowanju swojeje maćernej rěče; dyrbi znać zańdženosc swojeho ludu a jeho nětčiše stejišćo, dyrbi česćić a wažić wuknyć zaslužbnych muži swojeho naroda, serbskich wótčincow a spisaćelow, zo by tak stajnje lěpje zapřijał a zrozemił narodnu ideju a hluboko we wutrobje so za nju zhrěl a zahorił a potom tež časnje před woćomaj widzał swój něhduši nadawk jako serbski wótčinc, a wosebje jako serbski wučer. — Dale dyrbi wón „spěwać“; přetož hajenje serbskeho spěwa, kotrehož wažnosć wo wubudženje narodneho ducha mjez ludom nichtó přec njebudže, leži hač dotal nimale cyle w rukach serbskich wučerjow, a sami seminaristowje móža hižo wjele ze spěwom wuskutkować, kaž su to serbske koncerty, wot nich wuwjedzene, pokazale. Ze słowom: „dželaj a spěwaj!“ je potajkim cyły program našeho towarstwa wuprajeny. Prjedy hač pak wo našim dželanju po tutym programje dale powjedam, je nuzne, zo z krótka spomnju, na kajke wašnje je so towarstwo založilo.* — Džeń 23. haprleje 1877 běše, kaž kóždolětnje na narodnym dnju Jeho majestosće krala Alberta, w jědźerńi seminara swjedžeńska hosćina, při kotrejž so tež po starym wašnju seminarscy wučerjo wobdžělichu. Po tym, zo běchu so wšelake „slawy“ wunjesle a wšelake spěwy so zanošowale, dopomni so k. direktař Leuner tež na svojich Serbow a wunjese jim slawne „hoch“. Hnydom nasta ze wšěch stron žadanje, zo bychu so Serbja tuteje „slawy“ nětk tež hódni wopokazali a něšto serbske spěwali. Swoju njemóc čujo, drje Serbja z wopředka tak prawje njechachu; skónčnje

* Wobšěrnišo wopisane namakaš to w „Lipje Serbskej“ 1880 č. 6.

tola pak so někotři zestupachu, zo bychu tamne žadanje dopjelnili. Spěwachu někotre stučki: „Hišće Serbstwo nje-zhubjene“ — a „Zady našej' pjecy kuntwory hraja“ — ale ta wěc džěše jara šmotawje, a spěwarjo žnějachu za swoju prócu jenož wusměšenje ze strony Němcow a hanibowachu a mjerzachu so pře wšu měru. — Tutón podawk bě, runjež nic přenja, dha tola najsylniša přičina k založenju serbskeho towařstwa. Někotre dny pozdžišo, džen 28. haprleje 1877, zawoła seminarist Rachlowc svojich serbskich towařšow hromadu, a po tym, zo bě wón jim rozestajał, kajka hańba za Serbow je, hdyž ani serbski spěw wuspěwać njemóža a zo móže tajkemu a druhim njedostatkam jenož serbske towařstwo wotpomhać, — bu wot 25 Serbow hnydom towařstwo založene, kotremuž mjeno „Swoboda“ dachmy.

Založerjo towařstwa běchu: Rachlowc, Krawcaj, Grüling, Bjar, Hämš, Bohuwěr Wróbl, Pawlik, Pilc, Sommer, Rjelka, Kocor, Wićaz, Seifert, Keřk, Borš, Opic, Hänzl, Rotenburg, Libšeř, Matičkaj, Štrehla, Šolta a Knjez.

„Swoboda“ bě nastala; Rachlowc, kiž bě sebi wo jeje založenje přede wšěm zaslužby dobył, wuzwoli so za předsydu, a tydžen pozdžišo, džen 5. meje, wotbuchmy z dowolnosću wučerškeho kollegija, z kotrehož so k. seminarski wyšši wučer Fiedleř za protektora a wyššeho dohladowarja towařstwa pomjenowa, swoju přenju towařšnu hodžinu abo „skhadžowanku“. Dokelž chcychmy so w tutych našich hodžinach w serbsćinje z cyła, kaž tež wosebje w serbskim spěwje wudokonjeć, njehodžeše so hinak, hač zo hodžinu džělichmy do literarneho a hudźbneho džěla; přenje pólhodžiny „džělachmy“, w druhej połojcy „spěwachmy“. Tak wosta přenje 4 lěta. Po jutrach 1881 pak so „Swoboda“ rozeńdže do dweju wosebiteju towařstwow, pod mjenomaj „Literarny džěl Swobody“ a „Hudźbny džěl Swobody“.

Zložmy swoju kedźbnosć z přenja na „Swobodu“ w lětach 1877—1881, a to najprjódcy na jeje literarny wotdźěl.

Z přenim staršim towařstwa bě Arnošt Rachlowc z Wulkich Debsec, a je tón samy swoje zastojnstwo swěru zastajał hač do Michala 1878. Druzy zastojnicy towařstwa běchu starski, kiž měješe staršeho w padže jeho njepritomnosće zastupować, pismawjedzeř, kiž protokol kóždeje hodźiny zapisowaše a běrka, kotrehož nadawk bě, so za to starać, zo „Swoboda“ k pjenjezam přińdže. Wšitke wuradźowanja wo towařšnych naležnosćach wobstaraše wubjerk, kotryž bě ze 6 sobustawow zestajany (z kóždeje rjadownje jedyn) a kiž měješe z wjetša kóždy tydzeń swoje posedženja. — Hnydom po založenju towařstwa dostawachmy wot wšelkich druhich serbskich towařstwow powitanske a zbožopřejace listy, kotrež starši kóždy raz po wotewrjenju skhadźowanki čitaše. Na to so přednošowaše abo deklamowaše, a po tym pisachmy a čitachmy a běchmy wšitcy poľni pilnosće a horliwosće. Rachlowcowe přednoški: „Čeho dla hišće Serb?“ a „Serbja, kotřiž spachu, ale wocućeja“, kaž tež přednoški druhich staršich sobustawow zahorichu nas mócnje a napjelnichu naše wutroby z horcej lubosću k wótčinje a narodej. Wyše Rachlowca je w tutym času kaž tež pozdžišo přede wšěm Sommer pilnje přednošował; jeho wudźělki běchu z wjetša ethnografiskeho woprijeća. Někotři tež z humoristiskimi wěcami wustupichu. Sobustawy z nižšich klasow mějachu deklamować. Knihi, do kotrychž bychu so dobre nastawki zapisowale (kaž so to w někotrych serbskich towařstwach čini), njemějachmy, dokelž naše originalne přednoški z wjetša tak wažne njeběchu, zo bychu so dale zakhować dyrbjałe. — Zo bychmy serbski prawopis, kiž k. wyšši wučer Fiedleř w serbskich hodźinach, wot wyšnosće k tomu na Budyškim seminaru postajeny, wukładuje, přez husćiše nałożowanje

lěpje zapřijeli a zrozumjeli, diktowaše starši po móžnosći kóždu hodžinu něšto, štož mějachu wšitcy do knižkow zapisać a potom staršemu ke korigowanju přepodać. Zo by tež kóždy sobustaw něšto čitać měl, wobzamkny so po Michale 1877, zo ma wot oktobra 1877 sem kóždy sobustaw „Swobody“ tež woteběrať „Lipy Serbskeje“ być, kotrejež druhi lětník tehdy wukhadžeć poča. Při tym wšěm pak njezapomnichmy so tež wo to starać, što so w slowjanskim swěće a wosebje w Serbowstwje noweho stawa, a hdyžkuli bě starši w tym nastupanju něšto nazhonił, wón nam to zdžěli. — Wustawkow z wopředka žanych njemějachmy, a činjachmy duž wšitko, kaž wašnja sobu přinjesechu. To pak bórzy spóznachmy, zo bjez pjenjez derje hić nochce. Naš mudry bërka staji duž kóždy raz před hodžinu k durjam stol, na kotrymž prózdna čapka ležeše: štóž nětk přińdže, pušći swoju šerjepatku, do papjery zawalenu, do njeje. Pozdžišo, jako towařstwo sobustawam „Lipu Serbsku“ wobstaraše, měješe kóždy tydžeńscy 5 pjenježkow do pokładnicy plaćić. — Jako dobri towařojo smy so tež mnohe razy w hromadže wukhadžowali, serbske spěwy spěwajo a na serbske wašnje so zabawjejo. We wulkich prózdninach 1876 wopytachmy III. hłownu skhadžowanku w Bukecach a zastupichmy z tym zjawnje do zhromadneho zwjazka serbskeje studowaceje młodosće. Přislušnosće, z toho nam narosćace, smy potom tež wšitke dopjelnili: smy hłowne kaž tež nalětne zhromadźizny porjadnje wopytowali a listy měnjeli z Pražskimi, Lipsčanskimi, Lubijskimi a Žitawskimi towařsemi. Mnozy serbscy studenci nas tež ze svojim wopytom počesćichu. — Jutry 1878, kaž tež kóžde dalše jutry, so ličba sobustawow přez to powjetši, zo nowi sextanarjo do towařstwa zastupichu, mjez tym zo nas sobustawy z I. rjadownje kóždy raz na Michala dla přihotowanja na abiturientne pruhowanje wo-

pušćichu. Tak zloži na Michała 1878 tež naš přeni starši, Arnošt Rachlowc, swoje zastojnstwo, z wutrobnymi słowami nas napominajo, zo bychmy w serbskim duchu dale džělali. Jeho nastupnik bu Bohuwěr Wróbl z Hnašec, kotryž je towarstwo wjedł hač do Michała 1879. Wón je sebi přede všem zaslužby dobył jako založer serbskeje knihownje na seminaru. Dokelž mějachu mjenujcy sobustawy towarstwa dotal jenož jara mało skladnosće, so přez čitanje dobrych serbskich knihow w serbsčinje wudokonjeć, wobroći so Wróbl w měrcu 1879 na Maćicu Serbsku z próstwu, zo by chcyła „Swobodže“ někotre swoich wudatych knihow k založenju towaršneje knihownje darić. Krótko po tym dostachmy wšitke Časopisy, kaž tež wšě druge knihi z naklada Maćicy Serbskeje. Tute knihi su nětko wobsedžeństwo seminara. — Za časy Wróbloweho staršistwa su so tež započale statuty džělać a wuradzować, tola k plaćiwosći w towarstwje wone njeprjindžechu. — Wot Michała 1879 hač do jutrow 1881 wjedžeše towarstwo Adolf Sommer (Žemr) z Budyšina. — Smy w tym času stajnje po starym programje dale džělali a njeje so ničo stało, štož by so wosebje naspomnić dyrbjalo. —

Wobroćmy so nětko k muzikalnemu džělej našeje „Swobody“ w lětach 1877—1881.

Spóznaće toho, zo žane serbske spěwy njeznajemy, bě, kaž smy widželi, jena z hłownych přičinow k založenju towarstwa. Kóždy tydzeń chcychmy so zhromadzić, zo bychmy rjane serbske spěwy wuknyli a spěwali k swojej zabawje a k swojemu wjeselu. Při tym myslachmy, so wě, tež na to, zo móže nam tajka znajomosć serbskich spěwow pozdžišo jako wučerjam jara wužitna być. Bórzy pak wěc cyle hinaši napohlad dosta. Serbska studowaca mlodosć počinaše pjenjezy hromadzić za čisć Zejlerjowych spisow, a zo by so tuta zběrka spěšnišo přisporjala, wotmyslichu sebi Lipsčanscy

studenći, ze serbskim dźiwadłom zjawnje wustupić. To je so tež wjacy króć stało w Lejnje atd. Dokelž pak je zwjedženje dźiwadła ze wšelakimi zadžěwkami splećene, pomyslichu hromadźerjo na serbski koncert, kotryž bychu seminarisći wuwjesć měli. Z radosću tutu mysličku přijachmy, a — facta loquuntur — „Swoboda“ je hač dotal 6 razow koncertowała a přez to sylnišo hač žane druhe towarstwo abo zjenoćeństwo tamny rjany skutk serbskich młodźencow podpjerała.

W času wot hód 1880 hač do jutrow 1881 docpě njeporjad w towarstwje swój najwyšši skhodžeńk, a njechachmy-li, zo by „Swoboda“ do cyła rozpadnyła, dyrbjachmy cheyjo — njechajo na reformaciju myslić. Tehdy nasta we wutrobach někotrych sobustawow myslička, towarstwo dźělić. Mnozy tutej mysličcy přihłosowachu a po jutrach 1881 stajichmy ju do skutka. „Swoboda“ dźěleše so do dweju towarstwow pod mjenomaj: „Literarny dźěl Swobody“ a „Hudźbny dźěl Swobody“. Do přěńšeho zastupuja jenož ěi, kotřiž chcedža swěrnj a pilni Serbja być, do poslednišeho wšitecy, kotřiž serbscy rěča a so k spěwanju hodža. Kóždy dźěl skhadźuje so tydžeńscy jónkróć cyłu hodžinu.

Z krótkimi słowami cheu najprjódcy wo „Literarnym dźěle Swobody“ w tutym času porěčeć. Njedźelu 8. meje dopołdnja w 9 hodžinach zhromadźichu so sobustawy toho sameho přěni króć, zo bychu

— bratrowstwo sej zawdawali
w wótčinskich tych wutrobach,
jednotu sej přisahali
k dobrom' skutkej w Lužicach.

Zahorjenje bě móčne; widzjachmy dźě tu jenož tajkich, kotrychž jeničcy lubosć k serbsćinje pohnuwaše, do našeho zjenoćeństwa zastupić, kotřiž wjedzachu, zo tudy z hesłom

njebudže zabawa, ale krute pilne dźěło. Běchmy z wopředka 16, pozdžišo 19 sobustawow. Za staršeho wuzwoli so dotalny starski Jan Keřk z Rodec. Z wulkej swěru je wón towarstwo wjedł hač do hód 1881. — Hnydom w přenjeje hodžinje předpołožil protokolant Knjez krótke towaršne statuty, kotrež buchu tež bje wšeho přeměnenja přijate. Wosebje wažny bě nam § 4: „Štož so jako swěrný Serb njewopokaže, so na měsće z towarstwa wuzamkne.“ — Ze wšej pilnosću smy potom dźělali: přednošowali, deklamowali, čitali a pisali. Kak jara su so wobstejnoscě w našim towarstwje přez dźělenje toho sameho polěpšile, hodži so mjez druhim z toho spóznać, zo smy před tym za póltřeća lět lědma 18 přednoškow a 5 deklamacijow, nětk pak w jenym lěće 30 přednoškow a 18 deklamacijow slyšeli, runjež bě ličba sobustawow mjeńša, něžli prjedy. Wjetšu kedźbnosc něžli w přenich lětach zložichmy na čitanje. Maćiznu k tomu smy z wjetša ze serbskeje dramatiskeje literatury brali. Tak čitachmy „Inkognito“, „Stary Serb“ a pozdžišo „Na Hrodzišću“. Přěńšej kruchaj dostawachmy z „Lipu“, posleńši dyrbjachmy sebi kupić. Dokelž k. Smoleř, štož tudy z džakom spomnimy, jenož položcu plaćizny žadaše, wobstarachmy sebi hnydom 20 exemplarow a položichmy z tym załožk k małej towaršnej knihowni. (Knihownja, ke kotrejž bě nam „Maćica Serbska“ knihi darila, njemóže so „towaršna“ mjenować, dokelž wona, kaž hižo spomnich, seminarej sluša.) — Po hodžoch 1881 zložil Keřk swoje zastojnstwo jako předsyda a bu na jeho město Hanuš Knjez z Budyšina wuzwoleny. Z časa Knjezoweho staršistwa chcu jenož najwažniše naspomnić. W měrcu 1882 bližeše so nam čorne njewjedro: „Dresdner Nachrichten“ trubjachu do wšeho swěta, zo je Budyški seminar „kolebka panslawisma“. Što hinak móžeše potom dźěćo w tutej panslawiskej kolebce być,

hač naša „Swoboda“? Bohu džakowano pak tutón wichor přeńdže, bjez toho zo by žane zle scěhwki za naše towařstwo měł. — 23. hapryla bu wobzamknjene, zo ma so wulka towařšna kniha založić, do kotrejež bychu so stawizny našeho towařstwa zapisale, — čeho dla, hdy a kak bu wone založene, jeho podeńdženja w zrudnych a wjeselych časach, jeho žiwjenje a skutkowanje hač dotal, — a kotruž by předsyda na kóncu kóždoho lěta wudospolnjeć měł z wobšěrnej rozprawu wo zańdženym lěće, tak zo bychu potomnicy něhdy wěstu a wobšěrnu powěsć wo towařstwje měli a zo by tuta kniha stajnje byla twjerdy založk a zwjazk cyleho towařšneho žiwjenja. — Dokelž běchu dotalne statuty přejara powšitkowne a tohodla we wjele padach njedosahace, předpołožili starši 30. hapryla nowe wobšěrne wustawki, kotrež buchu po dlěšim wuradźowanju 7. meje přijate. — Zo bychu ěi Serbja, kotřiž jutry do seminara a z tym tež do „Swobody“ zastupichu, ěim skerje porjadnje w towařstwje sobu džělać móhli, wotbywachu so wot jutrow hač do wulkich prózdninow tak mjenowane pomocne hodžiny, a to tydžeńscy jónkróc. W tutych hodžinach najmlódše sobustawy pod nahladowanjom staršeho ěitachu a pisachu, so tež spytowachu w swobodnym přednošowanju a deklamowanju. — Towařšna knihownja so powjetši přez to, zo nam ěescena Maćica Serbska na našu próstwu přecelniwje 20 exemplarow „Kral Přibysław“ dari. Zo by na dobry porjad při wupožćowanju atd. tutych towařšnych knihow hladał, postaji so w juniju jedyn sobustaw za knihownika. Dale nas kk. Smoleř a dr. Muka z tym zwjeselištaj, zo nam za towařstwo „Serbske Nowiny“ a „Lužicu“ darmo skićištaj. (So samo wě, zo je tež kóždy jednotliwy sobustaw abonent „Lužicy“). — Bórzy po wulkich prózdninach bě Knjez nuzowany, khorosće dla swoje zastojnstwo zložić. Na jeho město

stupi Ernst Hänzel z Přiwćic, kotryž je „Swobodže“ khwalobnje předstejal hač do hód 1882. Po tym zo bě Hänzel dla abiturientneho pruhowanja towarstwo wopušćil, bu při nowowólbje za staršeho wuzwoleny Gusta Kerík z Čornjowa. Tutón je za čas swojeho zastojnstwa z wulkej pilnosću džělal a staraše so přede wšěm wo přisporjenje towaršnje knihownje, tak zo ta sama nětk hižo rjanu ličbu knihow we sebi wopřija. Mjez druhim posła nam na próstwu Keríka (w „Lužicy“) „Delnjo-lužiski wotrjad Maćicy Serbskeje“ wjele swojich wudatych spisow, za což tudy zjawnje swój džak wuprajamy. — Hody 1883 bu Kerík za wikara do Rakec powołany, a dokelž bě so mjez tym Knjez zaso z kupjel wróćil, wza tūtón staršistwo hač do jutrow 1884 na so. W tutym času bu knihownja z nowa wobohaćena přez to, zo nam k. dr. Muka na Knjezowu próstwu přecelniwje 20 exemplarow „Dźiwadłoweje zběrki“ dari. Dale su so tež po hodžoch towaršne statuty autografowale, tak zo ma nětk kóždy sobustaw te same w rukomaj. — Jutry 1884 bu ze staršim Ernst Šleńkař ze Seńchowa, a je jo hišće. Towarstwo liči w tej khwili 22 sobustawow. —

Pohladajmy nětk hišće z krótka na „Hudźbny džěl Swobody“ wot lěta 1881 sem.

Kaž literarny, tak měješe tež hudźbny džěl wšelaki wužitk z toho, zo bu towarstwo džělene. Z přenja mějachmy nětk dosć časa k wuwučowanju, a dale njetrjebachmy nětk tež wjacy we wuzkej, njerumnej jstwě spěwać, ale přesydlichmy so do wulkeje sale, hdžež wyše toho tež jara rjane křidło steješe. Z předsydu resp. hudźbnikom bě, kaž prjedy, Jan Rjelka ze Sloneje Boršće. Towarstwo ličeše z wopředka na 30 sobustawow; nimo toho nas tež sobustawy „Włady“, towarstwa katholskich seminaristow porjadnje wopytowachu a při spěwanju podpjerachu. — Dokelž měješe

hudźbny džěl nětk plaćiwosć samostatneho towařstwa, wudžěla Rjelka hnydom po jutrach 1881 towařšne statuty; dale je so tež wo kóždej spěwańskej hodźinje protokol zapisał. — W hodownych prózdninach 1881 wuwjedźichmy naš VI. koncert, a to w Hodźiju, džen 26. hodownika. Ze wšitkich našich koncertow radži so tutón najlěpje a naš wustojny dirigent Rjelka docpi sebi powšitkownu khwalbu. Škoda jeno, zo sala dla njelubozneho wjedra, kotrež mnohich wotdźeržeše, koncert wopytać, tak poľna njebě, kaž sebi přejachmy. Čisty wunošk bě: 40 hr. — Bohužel dyrbjese naš najlěpje radžený koncert tež naš posledni być! Krótko po hodžoch bu němskemu kaž tež serbskemu spěwanskemu towařstwu na seminaru zakazane, dale wjacy zjawnje z koncertami wustupić. Što pak su spěwanske towařstwa bjez koncertow? Što móže dirigentu kaž tež spěwarjow wabić k pilnemu džělanju a prócowanju, njeje-li to koncert, kotryž ma so w bližšim času wuwjesć a kotryž wšě džěło potom bohaće mytuje? Tak bu towařstwu přez tutón surowy přikaz žiła žiwjenja podwjazana, a kaž khory čłowjek hinješe wone dale bóle, doniž skónčnje do cyła rozpadny. — Rjelkowy nastupnik w hudźbnistwje bě Wilhelm Šolta z Tradowa. Sobustawy drje hišće so porjadnje zhromadźowachu a spěwachu, ale žaneho praweho žiwjenja tu wjacy njebě. Šolta bě z hudźbnikom hač do jutrow 1883. Po jutrach wotbychu so hišće někotre hodžiny pod wjedženjom Hermana Běmarja z Wulkeho Dažina, bliže k swjatkam pak „Hudźbny džěl Swobody“ do cyła wusny a sobustawy so rozeńdžechu. Noty a druhe wobsedźeństwa towařstwa buchu wot někotrych sobustawow za dalši čas zakhowane. — Tak hižo nětk spěwanske towařstwo cyle lěto měrnje spi. Wězo je to jara zrudnje, — tola „njepušćmy nadźiju rjanu!“ Tamny wótry přikaz je w běhu časa swoju plaćiwosć zhubił a nje-

zadžěwa Serbow wjacy, towarstwo z nowa založić. Jenož khmany hudźbnik hač dotal hišće pobrachuje. Tak ruče, hač pak so tutón namaka, swjeći „Hudźbny džěl Swobody“ swoje wjesele postanjenje a wozjewi potom hnydom serbskemu ludu swoje nowe žiwjenje z krasnym serbskim koncertom. —

Z přećom, zo by so to čim skerje stalo a stare heslo: „Džělaj a spěwaj!“ w „Swobodze“ zaso k česći a plaćiwosći přišlo, kónču swoju rozprawu.

Přehlad a rozhlad po skhadžowankach serbskeje studowaceje młodosće.

Bratřa Lipsčanscy!

Dobry skutk so radži w přezjenosći!

Steji lipa we zelenym haju,
Pomni stare časy Serbowstwa,
Powjeda nam skutki wótcowstwa,
Kiž nětk raduja so w Božim raju.

Zrudźbu, tyšnosć swoju ja ji nošach,
Jeje škit mje slaboh' sylvješe,
Zbóžne sony we mni budžeše;
Něhdy pak ju wokošujo prošach:

Džach k njej: „Krasna lipa, tudy jata,
Wěšć wšak česnemu mi přichodnosć
Ludu toho, kotremuž sy swjata!“ —

Tu so zjewi „Slawa“ w krasownosći;
Słowa jeje běchu wažne dosć:

„Dobry skutk so radži w přezjenosći!“

Jakub Bart w léce 1876.

Što hłowna skhadźowanka je, nohcju z dolhej abo krótkej definiciju wujasnić abo — snadź lěpje — začěmnić, dokelž je njesnadna wěc tajke logiske wumjelstwa w žiwjenju nałožować a husto dosć wot nich spisaćela a čitarja njetřebawši hłowa boli a tutón wužitk směmy sebi zalutować. Duž chcju hnydom powjedać, kak je so z hłownymi skhadźowankami měło.

Prěni raz zeńdžechu so serbscy studowacy młodźency 6. augusta 1875 w Khrósćicach w hosćencu Pětra Truca, kiž je nam bohužel zahe zemrjel. Na tutu zhromadźiznu bě Ernst Muka z Wulkeho Wosyka, kiž tehdom w Lipsku filologiju studowaše, nětk pak jako wyšši gymnasialny wučer w Kamjenicy skutkuje, Pražskich studentow a gymnasiastow, Budyšskich gymnasiastow a seminaristow wobeju wuznaćow přeprósyl. Runjež bě so mało přeprošenych zešlo, bě so tola započatk stał a tutón započatk bě wažny a zbožowny, kaž nětk po nimale dokonjanym lětdžesatku widźimy. Jakub Bart z Kukowa, tehdom gymnasiast w Prazy, nětk kapłan w Radworju, bě „namjet wustawkow“ zestajił. Paragrafy so wšelako přeměnjachu a skónčnje přiwzachu, tola wosta tutón „namjet wustawkow“ tež hač do tutoho dnja „namjet“, dokelž so krute wustawki přiwzać njemóžachu tohodla, zo naše skhadźowanje jeno skhadźowanje wosta a ženje jako „towařstwo“ wustupić njesmědžeše. Na to dopomina tež nětk powšitkownje znate a přiwzate mjeno „skhadźowanka“. Z tym pak njeje prajene, zo by naša skhadźowanka ničo wuradzić a tež wuwjesć njemóhła.

Na kóžde lěto ma so powšitkowny předsyda wuzwolić, kiž ma postajeć, hdže a hdy so skhadźowanka zeńdže. Wo městnje, hdže maja so studowacy za lěto zhromadzić, so nětk z wjetša hižo na zhromadźiznje lěto prjedy wučinja a rozrisuje. Za přenjeho hłowneho předsydu wuzwoli so

Ernst Holan z Drječina, kiž bě tehdom posluchar filologije w Lipsku, nětk pak jako wučer na gymnasiju w Dorpaće w Ruskej přebywa.

Druhu hłownu skhadžowanku powoła hłowny předsyda Holan zaso do Khrósćic, kotraž měješe so 6. augusta 1876 w Trusec hosćencu. Protokol wjedžeše Jurij Nowak z Njebjelčic, kandidat bohosłowstwa, nětk kaplan w Kulowje; po jeho zapisku najwažniše wěcy podawam. Namjet, zo měl so hłowny starši jeno z Lipsčanskich a Pražskich studentow wolic, přepadže, dokelž chychu radšo, zo by so dobre wašnje wutworilo hač zo by so kruty njepřeměnjomny zakon postajil. A woprawdže je so hač dotal jeno z jenym wuwzaćom — Jana Křižana — přeco předsyda pak z Lipsčanskich pak z Pražskich brał. — Potom podawachu so rozprawy wo skutkowanju jednotliwych towařstwow.* Rozprawu wo „Sorabiku“, towařstwu Lipsčanskich serbskich studentow, poda bohosłowc Běrnich, wo Pražskej „Serbowcy“ Jurij Nowak, wo Budyšskej „Societas Slav. Bud.“ Jan Křižan. Wo „Lubinje“, kiž běchu w Budyšinje wosebje někotři horliwi seminaristojo založili a do kotrehož tež hižo wustudowani słušachu, řečeše Jan Bohuwěr Šolta, nětk literat w Budyšinje. „Lubin“ je zašol.

Zo so na hłownych skhadžowankach trochu kritiske a nadrobne rozprawy wo studentskich towařstwach podawaja, ma wulki wužitk: towařstwa kaž tež wosebje jednotliwe sobustawy so nic jeno zwonkownje, ale přez to tež bóle znutřkownje mjez sobu po swojich zaměrach, po swojim skutkowanju a prócowanju lépje spóznawaja, zbližuja a spřeceluja. Z j a w n a rozprawa je mócný nastork k no-

* Wo tutech towařstwach přirunaj sem słušace nastawki tu-teje knižki.

wemu prócowanju a dobremu dźělaćerjej w našich wobstejenjach jeničke zwonkowne myto za dotalnu prócu. Kóždy smě zjawnje wuprajić, što je prawe a što dyrbi so porjedzić.

Ważny namjet bě Lipsčanske towarstwo předpožičilo, zo měł so časopis mlodych Serbow z přinoškami mlódšich spisaćelow wosebje pak studentow založić. Namjet so přijal a časopis, z mjenom „Lipa Serbska“, wukhadžeše přenje lěto autografowany w 6 číslach w Lipsku, hłowny redaktor bě Ernst Muka. Spočinajo z druhim lětnikom wukhadžeše „Lipa“ měsačnje w ćišću. Redaktor přenjeho ćišćaneho (powšitkownje drugeho) lětnika wosta E. Muka, wudawař bě Jurij Nowak, tehdom kaplan w Budyšinje. Z třecim lětnikom přiwza redakciju a wudawařstwo Jan Ernst Smoleř, tola woprawdžity redaktor bě Jakub Bart w Prazy. Z cyła wuńdže 5 lětnikow tutoho časopisa.

Što a kak zbožownje je „Lipa“ skutkowała a kak jara bě sebi lubosć svojich čitarjow dobyła, wo tym njeje trjeba šěršo pisać, wšak je to hišće znata a nětk — hdyž je zašla — tež tam přispóznata wěc, hdžež tomu prjedy tak njebě. Škoda, zo je zašla, wosebje tohodla škoda, jara škoda, dokelž je nětk mlódšim pilnym studowacym Serbam, kotřiž bychu so rady w spisowanju wudokonjeli, móhl rjec wša přiležnosć k tomu wzata. Jara derje bě tutón wažny nadawk a wotpohlad „Lipy“ jeje wudawař Jurij Nowak w předślowje k 2. lětnikej naspomnił, zo ma tutón časopis mlodych Serbow přede wšěm našemu ludej črjódku mlodych čerstwych spisaćelow wukublać. A — kaž so zda — je „Lipa“ tež za swoje krótke wobstaće to nimale derje dokonjala: mjez jeje stajnymi a přenimi sobudźělaćerjemi běchu k. dr. Ernst Muka, k. Jakub Bart, k. Mikławš Bjedrich, k. Filip Rězak a druzy, kiž maja nětk khwalbne mjeno w našim pismowstwje.

Ta zasada, zo smě jeno tón pisać, štož ma dar, a zo po tajkim na spisaćelske talenty abo — sit venia verbo — ženije čakać, je z najmjeńša směšna, přetož pisać a za lud pisać dyrbiš runje tak wot małosće pilnje a stajnje wuknyć, kaž što druhe. A něšto dara, wězo jedyn w tym a druhi w druhim nastupanju, ale něšto dara ma přezcyłnje skoro kóždy: dary drje je všehomócný Bóh po swojej woli všelako rozdžělic móhl, ale naš dobroćiwý stworićel tež w duchownym nastupanju nikoho cyle khudeho wostajil njeje. A tajke zasady su z cyla skerje wurěče hač zasady, po kotrychž džě so tola žadyn narod cyleho swěta nima, runjež kaž je tež wuprajenje sameho — mam-li prawje — Goethe jara spodziwne, kiž mjenješe, zo měl čłowjek hakle po svojim 60. léce pisać započec. Na tajke wuprajenja wšak so jara derje poslucha, ale . . .

Z krótka „Lipy Serbskeje“ bě škoda! Nimo mnohich slabych wěcow — kaž to hinak być njemóže a w žanym časopisu hinak njeje — je tam tež wjele dobrych, haj krasnych wupłodow serbskeho ducha a z wjetša w jara dobrej ludowej a zrozumliwej serbsćinje a, štož je hišće wažniše: tamna snadna horstka (něhdže třoch abo štyrjoch stajnych, hišće gymnasiastow) mlodych ludzi je sebi k swojemu sprócnemu a wobćežnemu džělu dyrbjala čas, srědki a mocy móhl rjec na swojim žiwjenju wottorhować, jeno z lubosću k serbskej wěcy. Nochcu a njejsym z tym ničo wjacy dyžli samu čistu wěrnosć wuprajil a nětčiši mlódši studowacy móža a měli sebi z toho přiklad wzac, štož su jich prjedownicy dokonjeli. — Hišće mnoho džělačerjow trjeba serbske pismowstwo. A pismowstwo je a budže přeco nimale jenički abo tola najwažniši srědk k zdžerženju, wudospolnjenju a rozšěrjenju našeje zdžělanosće.

Na druhej zhromadžiznje přiwza so mjeno „skhadžo-

wanka serbskeje studowaceje mlodosće“, kiž je nětk hižo mjez studentami tak znate, zo so trjeba jeno skhadźowanka prajić, a kóždy wě, što je mēnjene. Nimo druhich wěcow, kotrež so namjetowachu, wo kotrychž a za kotrež so wjele rěčeše, stej najwažnišej tej, zo dyrbja studowacy z ludom wobkhadźeć a zo ma so z delnjołužiskimi studowacymi dopisować. To smy tež, štož je mi znate, swěru činili. Tak smy listy w serbskej a němskej rěči do Stareje Darbnje, do Khoćebuza a druhdže slali, tamnišich studowacych Serbow na zhromadźiznu do Wojerec přeprošujo, ale wěc wupadže zrudnje: niktó z přeprošenych, tež ani jedyn njepřińdže, hdyž na nich we Wojerecach čakachmy. Přitomnych bě na druhej skhadźowancy 32 studowacych Serbow. Za hłowneho staršeho na l. 1876—77 bu Ernst Muka wuzwoleny.

Pódma hłownych skhadźowankow, kiž so na wulkich prózdninach w měsacu augustu wotbywaju, zeńdžechu so tež hdys a hdys nalětne skhadźowanki wokoło jutrow. Přenja tajka bě 2. hapryla 1877 w Kulowje. Wažny podawk na tutej zhromadźiznje bě to, zo so wobzamkny, zo so Zejlerjej — z najmjeńša hižo nětko — nima pomnik na row stajeć, ale zo maja so radšo na literarny pomnik, na wudaće jeho spisow, pjenjezy hromadzić. Tajkich pjenjez je so hač dotal hižo na 1300 hriwnow nazběrało: z koncertami, z hraćom dźiwadla a ze zběrkami, k čemuž su wosebje krajnostawscy seminaristoj w Budyšinje ze swojimi koncertami pod nawjedowanjom wubjerneho hudźbnika Bjarnata Krawca, tež Jana Rjelki najwjacy přicpěli. Dźiwadlo hraješe so přeni króć w Lejnje, potom tež na mnohich druhich městnach, najposledy lětsa w Rakecach. Mikławš Čoch wozjewi, zo je so na katholskim seminaru w Budyšinje serbske towarstwo „Wlada“ załožiło, tola ze wšěch pozdžišich rozprawow

wo nim je widźeć, zo ženje prawje čile žiwjenje w nim bylo njeje. Tež Kulowska skhadźowanka bě so prócowala serbske towařstwo w Starej Darbnje na seminaru a na Žahanskim gymnasiju založiť, tola wšo podarmo, liwkosć tamnišich Serbow a zadźěwanje předstajenych zničichu wšě dobre wot-pohlady. „Khoćebuzscy serbscy (?) gymnasiastjo wo Serbstwu ničo wjedźeć njechachu“, kaž Mucy pisachu. Tajke jutrowne skhadźowanki rěkaja nalětne, mjez tym zo tamne na wulkich prózdninach „hłowne“ abo tež jeno „skhadźowanki“ so mjenuja.

Třeću hłownu skhadźowanku powoła hłowny předsyda Muka do Bukec na dzeń 12. augusta 1877, kiž bě wulkotniša a wjele bóle wopytana dyžli prjedawše a z cyla jena z najžiwišich a najzajimawšich.

Hižom w přiřotowanskim wubjerku dzeń prjedy so nimale wótrje rěčeše, dokelž so wo kandidaturje hłowneho předsydstwa zjednać njemóžachu. Potom so wo wudawanju „Lipy Serbskeje“ rěčeše a so postaji, zo Pražscy na štyri lěta woprawdźite wudawanje na so wozmu. Zamolwity redaktor wosta Ernst Muka, wudawař bu Jurij Nowak. Wosebje pak měješe so tež na to džiwać, zo by „Lipa“ z tehdom hišće wukhadźacym „Lužičanom“ do překory nje-přišla, dokelž měještaj wobaj časopisaj nimale samsny program. Tež so namjetowaše, zo by „Lipa“ hdys a hdys hudźbnu přiřohu přinjesla. Tola tutón namjet wosta tak dolho samy namjet, doniž Filip Rězak, tehdom gymnasiast w Prazy, nětk kandidat bohosłowstwa, sam na swoju ruku autografowane hudźbne přiřohi wudawać njepoča, w kotrychž su někotre hłosy K. A. Kocora, Franca Kleibera (narodži so 15. julija 1831 w Mnišoncu pola Budestec, zemrje 2. hapryla 1880 jako wučer w Róženće) a Hermana Braunera, wučerja w Šunowje, autografiscy wočišćane.

Rachlowc z krajnostawskeho seminara wozjewi, zo je „Lubin“ zaso stanyl. Zo bychy so pisma a knihi tutoho prjedy tak čileho towařstwa njezanjesle, postaji wubjerk, zo maja so Maćicy Serbskej přepodać. Blažij († 1883 jako wučer w Bukecach) a Bartko daštaj rozprawu wo založenju serbskeho towařstwa na Lubijskim seminaru. — Dale so wučini, zo ma so dźiwadłowny kruch: „Kak Pětr lěkari“ hrać a čisty wunošk na čišć Zejlerjowych dźělow nałožiť.

Dokelž bě přenjotne — jeli tež nic zjawnje wuprajene — wotmyslenje, zo budža hłowne skhadźowanki kóždy króc w Khróscicach, w tutej starej swěrnej serbskej wsy, a dokelž běštej dvě přenjej tež woprawdže w Khróscicach byłoj, bě so hižo mjeno „Khróscanska“ skhadźowanka zakorjenilo; tola, dokelž cheychy tež w druhich bóle němcowatych stronach zaso wjacy serbskeho žiwjenja zbudzić a tohodla wosebje w tajkich wsach, hdžež maja serbske ludowe towařstwa, so nětk wuraz „hłowna“ skhadźowanka přija. Město „předsyda“ so po Bartowym namjeće lěpši wuraz „starši“ přiwza, kaž Pražska Serbowka swojeho předsydu mjenuje.

Třeću hłownu skhadźowanku samu zahaji hłowny starši Muka 12. augusta we wulkej lubi Domašec hosćeńca w Bukecach z krasnej řeču, wopominajo našej zahe do lěpšeho swěta wotwołaneju swěrneju přecelow a towařow Michala Bjedriča († 12. augusta 1876 w Pěskecach), kiž ma w našim pismowstwje jako lubozny cuni lyriski basnik khwalbne mjeno, a Włodziměra Smolerja, pomocnika w knihowni swojeho nana a w redakciji Serbskich Nowin. Na počesćenje jeju wopomnjeća postanychu přítomni.

Po tutej zawodnej řeči hłowneho staršeho powita nas zapóslanc Handrij Kerć ze zahorjacymi słowami do Bukec, napominajo studowacu młodosć, zo bychmy wosebje tež w tamnych kónčinach naše Serbstwo swěrnje hajić pomhali.

— Za hłowneho staršeho so nimale jenohlósnyje Jan Kral, tehdom studiosus juris w Lipsku, nětk referendar na krajnym sudže w Cwikawje, na l. 1877—78 wuzwoli.

Po rozprawach jednotliwych towařstwow cyła zhromadźizna knjezej professorej Hattali za jeho zaslužby wo „Serbowku“ a Serbstwo z postanjenjom swój džak wopokaza. — Hač dotal bě so za čišć Zejlerjowych spisow 128,85 hr. nahromadźilo, na zhromadźiznje samej nazběra Muka 23,09 hr. — Za městno přichodneje hłowneje skhadźowanki postaji so Radwoř-Posthorn.

Přitomnych bě 43 studowacych a to 19 ewangelskich seminaristow z Budyšina, 7 sobustawow „Sorabika“, 6 ze „Serbowki“, 3 ze „Societas Slav. Budiss.“, z Lubija běchu 4, Lubinskaj 2 a z katholskeho seminara 2. Nimo toho běchu ze samych dalokich Khróscie někotři wótčinscy zmysleni Serbja přitomni, kaž k. kubler Kokla-Lisak, Rychtař, Starc.

Štwórta hłowna skhadźowanka wotbywaše so 17. augusta 1878 w hosćeńcu „Posthorn“ pola Radworja. Tuta bě ze wšěch najslabša. Za hłowneho staršeho Jana Krala, kiž bě wojeřstwa dla zadžěwany, měješe dr. phil. Ernst Muka předsydstwo. Za noweho staršeho na l. 1878/79 wuzwoli so Jan Křižan ze Scijec, kiž bě tehdom jako studiosus bohosłowstwa w Tübingach a tohodla njepřitomny. Dokelž bě nětk přenje nazhonjenje pokazało, kak njelubozne je, hdyž je jeno jedyn hłowny starši, so wučini, zo ma so wot nětka pódl hłowneho staršeho na kóžde lěto tež jeho zastupnik wuzwoleć a za přenjeho městopředsydu wuzwoli so Jakub Bart na l. 1878/79, kiž tež hnydom na tutej skhadźowancy předsydstwo přewza.

Sorabikum bě wokolnik svojim starym knjezam a tež někotrym druhim pósłało, zo bychy na wudaće Zejlerjowych spisow přinošowali a bě so hižo 58 hr. nawdało. Tutón dobry

příklad scěhowachu tež druhe towařstwa, kaž „Serbowka“. Z rozprawow bě widjeć, zo bě wosebje „Swoboda“, towařstwo evangelskich seminaristow w Budyšinje, wubjernje skutkowała, wo což měješe wosebite zaslužby jeje starši Rachlowc. Blažij poda rozprawu wo „Žiwje“, towařtwu Lubijskich seminaristow serbskeje narodnosće, a dżakowaše so „Maćicy“ za připóslane knihi.

Jakub Bart rozjasni z dlěšej rěču stejišćo a zaměr „Lipy Serbskeje“, kiž ma srjedźićerka mjez zdžělanymi a prostym ludom a zastupnica studowacych Serbow być. Potom so wo to rěčeše, zo ma so wubjerk za dźiwadlo wuzwolić, kiž by permanentny abo stajny wostał, tak zo by so hłownemu staršemu žalostna próca, kiž jemu husto wjele časa a to hišće podarmo bjerje, zalutowała. Rachlowc mjenješe, zo je „Lipa“ mało nabožna, štož dyrbyeše a móžeše redakcija přidać, ale wěsće bě, jeli nic njemóžna, tola jara njesnadna wěc była tutón časopis w nabožnym duchu redigować, dokelž by hewak po něčim so dyrbjał do konfesionalneho přetworić. To su redakcija a sobudžělaćerjo „Lipy“ sami hižo husto jara derje sebi překładli, ale — kaž sym prajil — wuspěch cyłego překładženja bě wěčnje tón: to so njehodži. A štož je so w tym nastupanju w zhromadnym časopisu za wobě wuznaći nabožnje — abo lěpje — pobožnje pisać hodźało, je so tež stało, při čimž smy so po přikładze našeho wulkeho wótčince Smolerja zložowali, zo bychmy to wuzběhowali, štož nas zjednoća.

Třeći dzeń jutrow, 15. hapryla 1879, bě nalětnja skhadžowanka w Khrósćicach. Wo tutej wšak so wjele zwjeselaćeho prajić njehodži, štož snadź by móhło wjetšeho wuliwa na dalše wuwice našeje wěcy mjeć. Duž podajmy so radšo w duchu do Njeswačidla, hdžež so 10. augusta 1879 w Hübnerc hosćeńcu

Pjata wulkotna a wažna hłowna skhadžowanka wotbywaše. Hižo džen prjedy bě so w wubjerkowym posedženju dolho wo wuzwolomnym wubjerku za wudaće Zejlerjowych spisow řečalo. Hłownu skhadžowanku samu zahaji hłowny starši Jan Křižan, kiž najprjedy Bartej słowo da, zo by wo stejišću serbskeje studowaceje młodosće porěčal. Tuta řeč* bě přenja podobna na skhadžowankach a bě w kóždym nastupanju wubjerna, tak zo so řečnikej powšitkownje přihłosowaše. Po rozprawach towařstwow přimny so zapóslanc Handrij Keřk słowa, kiž po mysličkach Bartoweje řeče sudžo a so zložuju swoju radosć nad tym wupraji, zo budža so nětk ludžo wšěch zdžělanych powołanjow, duchowni a wučerjo, lékařarjo a juristojo za zbože serbskeho ludu starać.

Wubjerk, kiž ma wudaće Zejlerjowych spisow wobstarać, so po namjeće přihotowanskeho wubjerku skhadžowanki tak wuzwoli, zo z 5 sobustawow wobsteji; mjez nimi je k. farař Hórnik, kiž je předsyda.

Jakub Bart bu na l. 1879—80 za hłowneho staršeho a Handrij Měto z Wysokeje, tehdom stud. theol. w Lipsku, nětk kaplan pola Swjateho Michała w Budyšinje, za městopředsydu wuzwoleny. „Swobodže“ so za jeje pilne koncertowanje slawa wunjese. — Nimo studowacych, kotrychž bě so 46 zešlo, běchu tu tež sobustawy serbskich ludowych towařstwow: „Jednoty“ z Khróscic, „Róže“ ze Šunowa, serbskeje Bjesady w Jaseńcy, w Łazku, Radworju a wosebje tež sobustawy Zarěčanskeho a Bukečanskeho towařstwa. Po zhromadźiznje bě koncert, kotryž krajnostawscy seminaristojo pod nawjedowanjom Bjarnata Krawca wubjernje wuwjedzechu. Same hnadne Njeswačilske hrabinske knježstwo a k. farař Jakub koncert ze swojej přitomnosću počesćichu.

* Wočišćana w „Lipje Serbskej“ 1879, str. 89 sqq.

Šestu hłownu skhadźowanku, kotruž bě hłowny starši Bart do Hodźija powolał a kiž je wobšěrnje w „Lipje“ (1880, str. 69 sc.) wopisana, wotbywaše so tam 8. augusta 1880. — We wubjerkowym posedženju so na dopisowanje mjez jednotliwymi towařstwami jara skoržeše, dokelž bě so khětro zanjerodźilo. — Bart zahaji skhadźowanku z dlěšej derje přemyslenej a wubjernje přednjesenej rěču* a napominaše svojich towařšow, zo bych swěrnicy wostali sebi samym, studowacym a wustudowanym towařšam, serbskemu krajej a ludem. Po rozprawach towařstwow, z kotrychž so wosebje Domaškowa** wo „Žiwje“, towařtwu Lubijskich serbskich seminaristow, spodobaše, měješe knjez farař Imiš krasnu rěč, kiž měješe na nas młodych hišće wjetši zaćišć, hdyž tak zaslužbny, nazhonity a nahladny narodowc k nam rěčeše. Z wosebitej khwalbu wuwjedźechu tež tón raz krajnostawscy seminaristoj koncert, při kotrymž so tež někotři Serbja z katholskeho seminara wobdźělichu. A što bě sebi tehdom myslil, zo budže nam jedyn z našich swěrných towařšow, kiž runje najrjeńše nadźije wubudžeše, Jurij Hicka z Ralbic († 1. novembra 1881), studowacy katholskeho seminara w Budyšinje, posledni króc spěwać a z překrasnym hłosom: „Trompjetař na krwawnišću“ wot nas, podobnje tamnemu swěrnemu wojakej, božemje brać?

Za hłowneho staršeho na l. 1880—81 bu z nowa Jakub Bart, za podstaršeho Jurij Libš wuzwoleny.

Sedma hłowna skhadźowanka bě 7. augusta 1881 w Rakecach. We wubjerkownym posedženju džen do skhadźowanki porokowaše Mikławš Bjedrich, tehdom bohosłowc w Prahy, njerodne dopisowanje; přetož bjez

* Woćišćana w „Lipje“ 1880, str. 65 sc.

** Woćišćana w „Lipje“ 1880, str. 74 sc.

dobrego prawidneho dopisowanja nam lětna skhadźowanka mało pomha, dokelž so wob lěto hewak zaso wšón kontakt mjez jednotliwymi towařtwami zhubiwa. Bart tež wosebje privatne dopisowanje khwaleše a poručese.

Hłownu skhadźowanku samu zahaji hłowny starši Jakub Bart. Wučer Bjarnat Krawc postrowi nas w mjenje Rakečanskeho serbskeho towařstwa „Lipy“, wo kotrehož založenje ma wón najwjětše zaslužby. Knjezej fararjej ryčerjej Imišej so postrowjacy telegram studowaceje młodosće pósła, zo by jemu dla wuznamjenjenja z Albrechtskim rjadom zbože přala. Z listami so zamołwachu a skhadźowanku postrowachu kk. prof. dr. Pful, dr. Muka, referendar Kral a wučer Sommer. Sam přitomny bě naš přeni hłowny předsyda k. Ernst Holan, kiž bě so z Ruskeje do wótčiny nawrócił a tež do Rakec přišoł, zo by nas ze swojim wopytom zwjeselił.

Za hłowneho staršeho bu Mikławš Rachel ze Šunowa, tehdom stud. med. w Lipsku, nětk doktor lékařstwa a lékař w Pančicach, a Mikławš Bjedrich za podstaršeho wuzwoleny. — Ze swojej přitomnosću počesći nas k. farař Gólc z Rakec.

Wosma hłowna skhadźowanka bě zaso w Khrósćicach, 6. augusta 1882, tón króc we Wenkec hosćencu. Hłowny starši Mikławš Rachel, kandidat lékařstwa, zahaji zhromadźiznu z dlěšej řeču, wosebje na to pokazujo, kajke zaslužby Khrósćicy, tuta stara swěrna serbska wjes, wo založenje našich skhadźowankow ma. Kubleř Kokla-Lisak powita našu zhromadźiznu z přihodnymi wutrobnymi słowami w mjenje Khrósćanskeje gmejny a spēwařskeho towařstwa „Jednota“. Z rozprawow bě bohužel spóznać, zo Lipsčanske „Sorabikum“ tak kaž žaneho žiwjenja nima. Wysoke ministerstwo kulta bě „Societatem Slav. Bud.“ wobkrućilo. Přitomnych bě

30 studowacych při wšěm hubjenym wjedrje. Wosebje pak nas zwjeseli, zo móžachmy tež starych swěrných towařšow a přećelow kk. dr. Muku a profesora Holana we swojej srjedźiznje powitać. — Hłownemu staršemu, za kajkehož so na l. 1882—83 Jurij Libš z Miłoćic, tehdom bohosłowc w Prazy, wuzwoli, so naležnje připoruči, zo by so wo wuwjedženje zhromadneho koncerta serbskich spěwařskich towařstwow postarał. Tola wšě jeho prócowanja běchu podarmo. Za podstaršeho na l. 1882—83 wuzwoli so Jan Handrik z Kubšic, stud. theol. w Lipsku. Tež so w Khróscicach rozrisowaše, zo ma so nalětnja skhadźowanka a to w Njeswačidle wotbyć, štož so tež 27. měrca 1883 sta; tola studentstwo bě skoro njezastupjene. Filipa Rězaka, bohosłowca z Prahi, wuzwoli zhromadźizna za předsydu ad hoc. Přitomnych bě tójšto sobustawow Jaseńčanskeho a Zarěčanskeho towařstwa. Mikławš Žur z Worklec, stud. theol. w Prazy, rěčeše wo nowym prawopisu a kak měl so skerje lěpje přewjesć a namjetowaše, zo bychu studowacy jeno w nowym prawopisu ćišćeć dali.

Džewjata hłowna skhadźowanka bě 12. augusta 1883 zaso kaž třeca w Bukecach. Hłowny starši Jurij Libš zahaji zhromadźiznu. Zapósłanc Handrij Keřk powita nas w mjenje Bukečanskeho serbskeho towařswa z wutrobnymi, zahorjacymi słowami. Potom spěwachmy: Hišće Serbstwo njezhubjene. Knjez farař Kubica wułoži nam ze samsneho nazhonjenja, kak hubjenje je so Serbam prjedy serbski studowało a kak zbožowna je nětk serbska studowaca młodosc, hdyž so ji telko składnosće k wudokonjenju w maćeršćinje poskića. Hłowny starši měješe dlěšu rěč, towařšow napominajo, zo bychu přeco svojim dobrym zasadam swěrnj wostali. Potom předstaji zhromadźiznje Jana Wałtarja z Burkhardswaldy pola Draždžan, boho-

słowca z Lipska, kiž je z čistej njesebičneje lubosću k nam Serbam wob lěto našu maćeřšćinu nawuknył. Kak jara je hižo serbšćiny swědomy, móžeš z jeho wudźělkow we „Lužicy“ a tež w tutej knižcy spóznać. Facta loquuntur: wša česć a kwalba tak sprawnje a nadobnje zmyslenemu Němcej, kajkiž je Jan Wałtař. A kak rjenje je Wałtař na to wotmołwił: „To bě Boža wola, zo sym serbski wuknył, a sym so prócował ju dopjelnić.“ Hdyž bě jemu Boža wola, našu jemu cuzu řeč wuknyć, kak jara je potom Boža wola, zo my Serbja swojeje řeče a narodnosće njezacpěwamy, w kotrejž je so nam Bóh narodzić dał? Duce ze železnicu sym jeho spóznał po „Lužicy“, kiž měješe w ruce, a jeho hnydom lubo měl, tu swěrnju woporniwu dušu. A bjezdžiwa, zo smy jeho jenohłósnje za hłowneho staršeho wuzwolili, a to ma wjele prajić, a što bě sebi něhdy jeno pomyslić zwěrił, zo budže hišće rodženy Němc serbsku studowacu młodosć nawjedować a zahorjeć! Bóh plać jemu nadobnje jeho sprawne zmyslenje a woporniwe skutkowanje!

Božidar Wićaz, bohosłowc w Hali, kiž bě wbohi na woči strašnje skhoril, kiž pak je so z Boha zaso wustrowil a w tu khwilu w Sammenthinje w Nowej Marcy přebywa, zamołwi so pisomnje, zo njemóžeše sam přitomny być a wo Halskim serbskim towařtwje rozprawu podać. Za podstaršeho wuzwolichu Filipa Řezaka z Bělčec, bohosłowca Pražskeho. A skónčnje so postaji, zo ma so k wopomnjeću na džesatu hłownu skhadžowanku ^{tr}tón almanach wudać. — Protokole je we wšěch skhadžowankach wot Rakečanskeje Jakub Delenčka z Kukowa, studiosus prawa w Prazy, wěcywustojnje wjedł.

Jeno krótki je tutón přehlad, ale tež z njeho je spóznać, zo je serbska studowaca młodosć za posledni lětdžesatk wjele dokonjała. Radujemy so nad tym a džakujemy

so z cylej wutrobu Bohu, kiž je z nami byl a nas wjedl a nam džensniši džen dočakać dał, zo móžemy džesatu hlownu skhadžowanku swjećić. W młodych lětach, hdyž hišće wutroba k wutrobje z cyle drugej mócnišej luboznišej řeču řeči, smy so spóznali, lubo měli a smy so do časa wjeselili na tón džen, zo móžachmy so zaso powitać a sebi do swěrneho wóčka pohladać, zo bychmy so z nowa we swojej lubosći k serbskej řeči a narodnosći a k wutrajnemu džělu za serbsku česć a slawu wobkrućeli.

Naš drohi serbski lud smy spóznawali, spóznawali trójcy w starych swěrných Khróscicach, dwójcy pod slawnym hižo našim wótcam swjatym Čornobohom w hospodliwych Bukecach, ale tež w čornolěsatých runinach na Pruskich pomjezach a tež w najstaršej wosadneje wsy našeje wótčiny, w Hodźiju. A wšudžom su nas lubje witali a směmy prajić, zo je w mnohich z ludu a studentstwa při zahorjených słowach wučených a njewučených řečnikow a při zahorjacých a pozběhowacých zynkach serbskeho spēwa nowe njewuhasnite płomjo wótčinskeje lubosće so zahoriło. A hdy bychy wuspěchi dotalnych skhadžowankow druge njebyle khiba tele, tež to by hižo dobytk byl.

Ale kelko njeje „Lipa Serbska“, kotruž je skhadžowanka založila, kelko njejsu koncerty a džiwadla, kiž su skhadžowanki wuwjedle, za naše narodne žiwjenje, za našu řeč a narodnosć, we wšelakim nastupanju za přichod a nadžiju serbskeho luda dokonjale? Kelko nastorka k literarnemu a wědomostnemu džělu, k založenju student-skich towařstwow w Budyšinje, w Lubiju, w Hali abo k jich wožiwjenju je ze skhadžowankow wušło?

A mnozy, kiž so něhdy z nami zahorichu, skutkuja hižo dolhe lěta we wšelakich zastojnstwach na zbože serbskeho luda ze žiwym a pisomnym słowom, z radu a

skutkom, swěrnj tym zasadam, kiž su sebi na skhadžowankach do wutroby zaščěpili.

Někotrych pak je zažna smjerc do lěpšeho žiwjenja wotwołała, ze zrudnej wutrobu a z džaknej mysličku wopomńmy jich swěrnju lubosć: njech wotpočuja w Bohu!

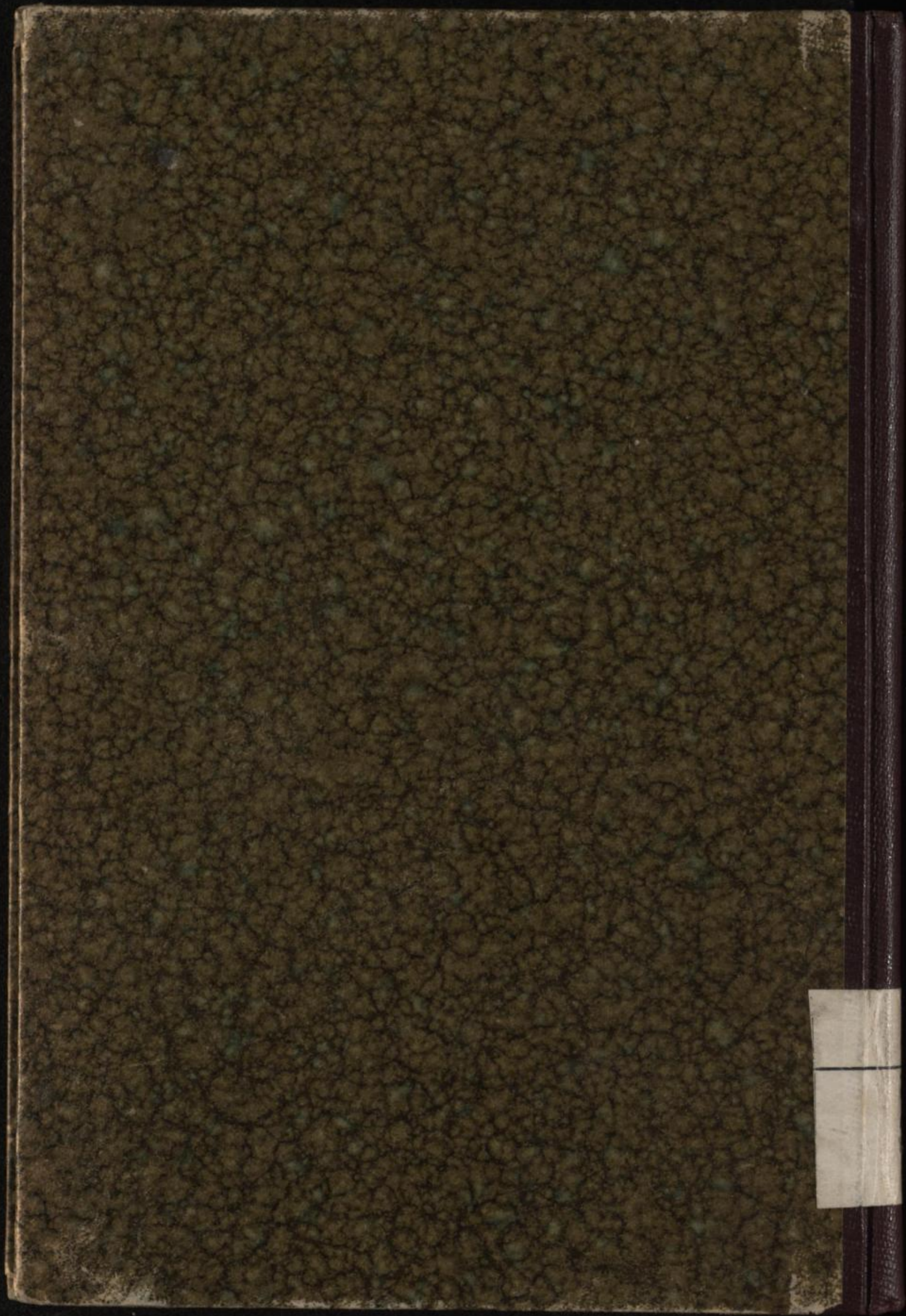
Njech něhduša a tež přichodna serbska studowaca młodosć w přezjenosći a swěrnej lubosći na svojich skhadžowankach so zahorja za wšitko dobre, k čomuž je Bóh našu wutrobu stworil, njech spóznawa naš serbski narod, jemu stajnje swěrna wostanje a so za njón w njesebićnej, wutrajnej lubosći prócuje. To lubi so Bohu, to budže Bóh žohnować!

Jurij Libš.

W o b s a h.

	Strona
Žadosć. — Pěseń wot Jana Wałtarja	1
Kak je so stało, zo sym serbski nawuknuł. — Jan Wałtar	2
Hans na universiće. — Jakub Nowak	5
Serbski lud a studentstwo. — Mikławš Žur	11
Handrij Zejleř. — Jurij Libš	18
Korla August Kocor. — Jurij Libš	23
„Serbowka“, studentske towařstwo serbskeho seminara w Prazy. — Filip Rězak	28
Nalěće. — Jakub Šewčik	36
Serbske gymnazialne towařstwo w Budyšinje. — Jan Gólč	37
Přemyslana. — Ballada wot Jakuba Čišinskeho	43
Serbski seminar w Hodźiju. — Jan Křižan	47
Złoty kołwrot. — M. Bjedrich	48
Serbske towařstwo „Sorabikum“ w Lipsku. — Zestajałoj Handrik a Gólč	53
„Swoboda“, towařstwo Serbow krajnostawskeho ewangelskeho seminara w Budyšinje. — H. Knjez	59
Přehlad a rozhlad po skhadžowankach serbskeje studowaceje młodosće. — Jurij Libš	70

[Illegible handwritten text on a small paper label]